

1937
КЬСЬRAR BICIK

I ВӨЛҮК

Вазъ 60 ақса
Цена кон.

OGIZ
NOVOSIBIRSK
1937

(ад.) 025 E. Ja. FOPTUNATOVA
СР 80

BAŞTAMЬ ŞKOLDЬN
КЪСЪRAR BICIK

BAŞTAPҚЬ KLASSҚА

BAŞTAPҚЬ ВӨЛҮК

OGIZ
NOVOSIBIRSK
1937

Е. Я. ФОРТУНАТОВА

КНИГА ДЛЯ ЧТЕНИЯ

ДЛЯ ПЕРВОГО КЛАССА
НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

ЧАСТЬ ПЕРВАЯ

НА ОЙРОТСКОМ ЯЗЫКЕ

Къş җедип кeldi.

Тышкаръ варър көр,
Udabas kar bolor.
Балкаш emdi tort çok,
Çerdinъ ysti ak boldь.
Canak cazaar өj,
Çedip keldi oşkoş
Çerdi төмөн ok сылар,
Çыльр tyzer oşkoş.
Опојр չьлarda,

Çerge tyşpezin dep,
Berkyn kolyla,
Bekten bek laptap tut.

Түң зоокто түтсүгүңдө сөверле.

Böryk.

Paška adazъпъп
вөrygin alър, kijip
alala, војып çaan ki-
zige водоп сапаpър
turдь.

Böryk deze, опъп
көзүп вөktөр tum-
cigъна çetre tyzip
turдь. Paşa deze опъ
tort војь sespej tur-
дь. Коъна agaş
tajak tudunър alala,

ajldardып ortozъна вазъротурдь. Çапънда çat-
kan аյлдаş өвөгөн опъ көrip alala кыjыгыдь:

— Ej вөryk, sen nenі edip turъп? Sen
вистин Paşanъ kajda арагър çадып?

Toş.

(Кокъr).

Tap edip altap baskapът,
Tongon toştып ysty boldь,

Меч kelip tyştim! Ux!
Baza katap baskapът,
Bazala toş boldь.

Bazala вах!

Bazala ax!

Çolgo съсъръ bastът,
Bazala but aldy.
Bajagъдъj-ok toş boldь.

Kız us, ol күгі edip çat.

Тышкаръ.

Кыş ta bolgon bolzo, се çылу boldь. Kar kөр boldь. Baldar тышкаръ boldылар. Kardan alър, kukla cazadылар. Koldorъ tonър turдь, kuklazъ deze, çaraş bydip kaldь.

Kuklanың ozъnda kanza boldь. Kuklanың kөstөrin kөmyrdeң etkender.

Кокър.

Vanja rijma kijip alър,
kicinek Manjanъ ecidip algan.
Suuzъ azыlgan kolodetske
orojтвај вагър ojнogылаган!
Ajlga çanar өji çetti.
Vanja сыjnъла eky,
Ekilezi кыjтыktanalвај,
Koшtoj turър ыjладылар.
Olordың ekileziniң,

Pijmalarъ җава тоңър,
Канајър та ертеп туруп
Catla аյгър болғылавајт.

Şkolgo kapsagaj!

Oj, bala-barka,
Şkolgo barar өji çetti!
Çununьгар, kijiniger,
Şkolgo kapsagaj tergeni-
ger!

Çaan улус текши işte.
Baldarda baza iş bar.
Ej, baldar,
Kapsagaj knigalardъ қиир
алър,
Şkolgo mars!—ваъгар.

Къş keldi. Ak kar tysti. Baldar şkolgo
barýp çat. Çolgo сыгър алдылар. Baldar kar-la
ojnodыlar. Onon olor kelip adьşklaarda kandyj
tejsin—korkuş!

Baldar uzaak adьştылар. Ucunda şkol sagъ-
starъna kirdi. Şkolgo çygyryzip kelerde, bal-
dar yredydi baştap salgan emtir. Ba-taa, ol
sege adьş!

*Үиенсік іштексідіj он болор,
izin оjinde баjтаави исвіли,
ojdi тәqin откүнвей, оюйтвай
турар кепек.*

Seniң izin şkoldo.

Semen өвөгөн қаңысаан kolxoztyң kon-
torazьnda oturdь. Kontoraga kyzьсак çygyr-
gence kirdi.

— Sege ne kerek? Sen nenin ucun şkoldo
emes?

Meni enem ijgen... Војльпәң ordynä... uj
saarga... enem orugan...

— Uj saarga dejsin-ве? Arъ şkolaña bar.
Senzi çokko do iş byder. Eneñniñ ordynä
өskө kizi bargan. Enene onojo ajdyp bar.

— Men ujdь saap bilerim—dep Ksenja асьп-
сылу айтъ.

— Ajsa senin ordьна kem yreneten? Enen-
niң ordьна kizini bis тавағывьс, seniң ordьна
kizi taap solыrga bolbos.

Semen өвөгөн Ksenjani škol қаръ үгүр—
dep қакъдь.

Kanajdatan?

Oj, Mișada tutak boldь,

Koomoj kerek bolo-berdi.

Ogo iшter bydyrerge,

Yredyci қакълта berdi.

Ol tetrakazъn bedrep:

Orun alдына көрөт,

Oturguştың da, ūkaftың da,

Aldыларън аськтајт.

Tetradkazъ тавылбаста,

Mişa tujuk sanандь.

Em kanajdar, em ne bolor.

Канајр тавар çетрадымдь.

*Tıraqıskan eezi ojdi seberilep
gat.*

Bir çalkudъп вицигенин.

2 декавр'да.

Şkolgo çyrbedim—
Tizim ooғыган.

11 декавр'да.

Cas astъгър kalgan—
Опъң исин urokko
orojтьдым.

17 декавр'да.

Bazът orugan—şkolgo
çyrbedim.

21 декавр'да.

Enem kajda da bargan.
Kandajda kycy karънда-
zъмдъ soodot degen—
şkolgo baza çyrbedim.

Borja la Karamyjak.

Leşa војьпъп—Borja dep кусу кагъп-
дазъп виcикke yrederine sanapър—aldъ. Borja
viсikke yrenbeske çat. Knigapъп çerge сасыр
ijdi. Knigapъп stranitsalarына koldaryaла tijip
turдь.

Borja Karamyjakty
tudup kөrgyzip:—къ-
сыг, късыг dep aj-
dyp turдь.

Karamyjak Borja-
пъп koльп тирмажла,
koльнаң uштulup, kөз-
нөктөп съгara kalyp,
taskakka съкть.

Borja Karamyjak-
ka ajdyp turдь:—Sen viсikci emes, tort viсik
bilbes. Leşa katkyгър turup ogo ajty:—Bistin
ajlda viсik bilbesteri eky: sen le Karamyjak.

Borja Leşa çaarъ kөrөлө, çerde çatkan vi-
ciki alala, ajdyp turдь:

— Çe, viсikke yrenedim. Emdi bistin ajlda
viсik bilbesterden, çanys Karamyjak artar.

Къşкъда.

Kujunktu turgan kejde,
Kuştyп қыттыпдыj ak karlar,
Kujuntыktalър исип çyrele,
Çerge araj tyzip turдь.

Erten tura turър kelze,
Kecegi kynde kara çerdi.
Çazap çuurkanla çaat,
Çылulada orogondыj.

Kynder deze kъskara, berdi,
Kynnин cogъ astaj berdi.
Къş војь çedip kelerde,
Koron soogъ kozo keldi.

Mөrөj.

Katja peremen tuzunda ajttь:

— Baldar, mөrөjlөzөlikter. Molçuuвьs mun-
dьj: tetrad'tь aru север tudar, knigalardь çыrt-
pas, urokko orojтvас.

Baldar војь-војлогън мөrөjgө късьгъштылар.

Şura ajtь:

— Men Koljапь мөrөjgө късьгър çадьт.
Ol orojтp çat. Опъң tetradkalarь-da kirly.

— Sen војьң da orojтp çадьң dep—Lena
ajttь.

Şura ajdьp çat.

— Men ваза orojтvaska sөzim verip çадьт.
Tetradkalarьmdь da aru tudагьт.

Kolja kъсьruudь çөptөdi.

Dogovorъgar bydyrip ijgen kijinde bis, sler-
din kanajda bydyrgenigerdi şinzilep kөrөribis
dep baldar ajttь.

Bir ajdьң вазьнда baldar Kolja la Şura-
пъң dogovorъn kөrdiler. Bir ajdьң turkipъna
Şura bir de orojтvась çok boldь. Kolja bir

katap orojtygan. Tetrad'tarъ deze ekilezinin
aruボль turдь.

— Çe em keler ajda men bir de katap
orojtyvazъ dep, Kolja ajdър turдь.

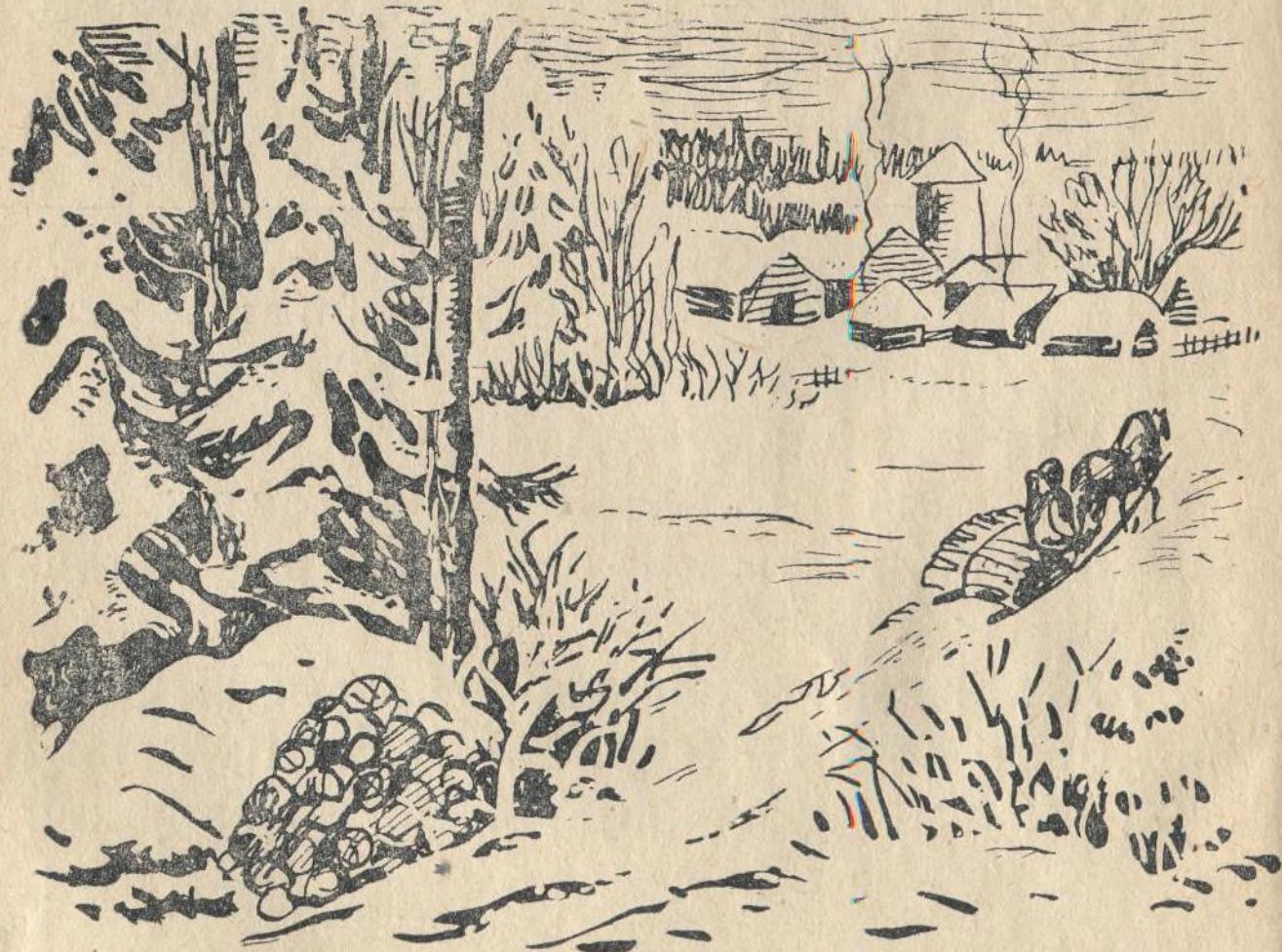
Kyn tamla kъskarъ çat.

Kynder sranaj kъskara berdi. Erten tura
çeti casta karanuj. Tyste tөrt casta karanuj
kire beret.

Kъşкъда çantaјън lampa, kydyrer tuzunda
turър, ottu azandъвъс.

Kъşкъ enir uzaak bolot.

Dekabr' 22-ci kyninde biste sranajla kъska
kyn, sranajla uzun tynボль turдь.

Taap ajt:

Ак қавңың әрдің, үстің үзе-
вүйкеди.

Кьштың шоксыъ.

(Сөргөк).

Кьштың санаңына, әр үстынде неле немені
үзе çok edejin degen sagыş ebeldi.

En ozo ol, kuştarga anzьndь. Kuştar deze
çылу әрлер әр үса берди. Кьш көріп turza, kuş-
targa әдізери çok emtir.

Onoң an kuştardың ysty orto bardь. Ça-
landardь la agastardь karla byrkedi, sookть
ecij sook ijip turdь. Añdar da korkъвадь.
Keziginin топъ çылу. Kezigi deze teren ice-
genderine kire berdiler.

Кьш tam тъң асъндь, вальктара аңзьндь.
Sooktor, ecij-teecij çarşы edip kelip, maskala
sokkondыj catыldadьр turdylar. Suular da kөл-
dөр dө kyr қазадь. Suular la kөлдөр tongon
do bolzo, çykle ystynen tondь. Balьktar deze
oncozь suudың туwyne tysti. Toş alдыnda olor-
go sook emes.

Кьш ulustardың karuun сыгара берди. Sook-
ть ecij-teecij ijp turdь. Sooktor steneler le
ezikterdi tokuldattь. Ulustar deze peckelerine
ot salыр ijdiler. Çылу turalarьnda otura, kьшty
elektep katkytzьр turdylar.

Kicinek baldar da kъştañ korkъvaј çадълар. Kanjoktu, salaskalu çыльр, karla adъзър ojnор, kardañ kizi edip, kъrlar edip, suudъ ystynen үгър turadъlar.

— Kelip волъш!—dep ogo yzeri sookът късьгър turдълар.

Taap ajt:

Tura icinde tura,
Ol turada—truba!
Men tapkajlar kyjdyrdim,
Опъп bozogozъна salдът.
Tura ici çъzradъ,
Truba ici kyyledi,
Ot çalвьштъ kөrip,
Өсүрerge ulus kelbedi.

Ondъj va, ondъj emes-pe?

*Taadam ѡеска icinde, odын
deze ѡеска үстүnde. Çерide
truba vьstalыр çat, түриапың
үстүnde ѡеска түриф çat.*

Valja.

Valja sumkazъn alдъ, sumkazъна виқварин
saлър alala, tonъп kijip turдъ.

— Kajdarъ tergenip aldyн?—dep ସାନାଜି
ଶୁରାଦି.

— Skolgo.

— Kicinek emezin-ве?

— Ee, kicinek bolvoj kajsyn,—dep Valja
karuzып ajttы.—Mege enem tondы sranaj ସର୍ଗେ
cetre kөktөр bergen.

Valja skolgo vagyr ସାତ, dep ସାନାଜିପିଣ
sagъzъnda da çok.

Valja ସାଂକ୍ଷାନ ବାଜିର oturdы. Oro-
mdo deze ସୁରଗାn bolgon. Cat arьdь. Taštyn
ystyne oturъr aldy. Sook bolъr turdь. Kene-
tijin, opып koльna ସିଲୁ ylyş neme kelip tabardь.
Kөrzө Kөkyl emtir:

— Kөkyl... Kөkylim! Sen meni kanajda
taap aldyн?

Kөkyl ozolodo manтар vagyr oturъr, Va-
ljanъ sakъr turdь.

— Ajylga ସାନାରା kъsъgъr turgan bolvoj
kajsyn—dep sanapъr Valja ajttы:—Men cedip
bolvozъm, kycim srañaj çok.

Kөkyl Valjanъ ସାନାରା vagyr keldi.

— Mъпъn ystyne minze kajdar? ସେତିରେ
emej vi.

Valja Kөkylge mine oturup aldy. Kөkyl
araj turup съgъr derevnenenіn ortozъla bastъ.
Valja onojdo Kөkyldi mingence derevnege
kirip keldi. Valjaga udra deze ସାନାଜି ସୁଗୁ-
rip kelip ସାତ.

— Seni bedreer dep buttагъvъs boş talдь,—
dep ସାନାଜି ajdъr turdь.

Baldar опъң kiinde uzak katкыгъзър tura-tandar.

— Valja, sen Kəkyldi minip şkolgo вагър turatan edin? Sen опь takalap algan bolzon kajdat.

Kanjoktu.

Men kanjoktu çыларъмда,
Kulaktаръм izidi.

Melejlerim koldorъмда,
Bөrygym төвөмдө bildirdi.
Bir, eki!—tajkыla berdi.
Bir, eki!—çыгыла berdi.

Suudan etken şili.

Baldar şkoldың agradazъnda kardan tura ettilep. stenelerin, ystynde çavuzъn edele, suula ystynen urup saldylar.

Şilinin ordына neni turguzar?

Suudan şili ederge baldar sanapъr aldylar.

Çyzyn-çyyr өңdy de şili eder arga var dep—Mitja ajttь.—Uuldar, suuga ozo buduk urala onoң тоңraldar—dedi.

Baldar eki list cas—temir taap alър, опып кыrlарън vyktej sogър aldylar. Olorgo suudan urala, biryzine kyzyl buduk urdylar, biryzine deze sinka urdylar. Sookko turguzър salarda, suu тоңыр kaldы.

Ekinci kynynde тошъ alajыn deerde, тош temirden ajrylvaj turdb. Ol temir listerdi turaga kijdirdiler. Kucundazър turganca тошън aldь kajyldь. Baldar temirlerdi kөnkөre tudup ijerde тош ajrylyр tysti.

Sraңaj sili oškos boldy!

Baldar turazъna sili kondyrarga çygyryştiler.

Toшto.

Suu çapъ kыjdy—kъşky,
Ondo çuulgan baldarga
çыrgal ojyn.

Şыңragan tyrgen ka-
njokko,

Çedip kөr!—kandyj edin!

Çelbregen tykty tajdy,
Toш ystynde tajkylyр,

Çedizip bolvoj yrip turat!

Çaap turgan kar kirbigine kajylat.

Ton do bolzo çылтыraj çat.

Тышкаръ kardan etken yj kizi turup çat.

— Толь çok emtir, ton kijdirip berze çыль-
gajne—dep Sima suradь.

— Сенеп kөreldөr!

Baldar kardan etken kizige ton kijdirdiler.
Bojlorgъ deze karla adyzър ojnodylar. Uzaak
ojnadylar. Kardan etken kizizi sagъska kire-

tysti. Çygyrip keldiler, sýjtar kördiler. Çe
опъзъ ol-la војь—sook emtir. Bataa! Bu ton
meni kanajda çыльдър turgan dep Sima ajttъ.

— Seni de çыльтрай çat—dep Karpuşa ajttъ.

— Ajdarda tondъ kъшкъда nenin icun kije-
diler!?

— Војьвъстъң çылувъстъ съгарвaska kije-
dibis. Kardan etken kizi sook, ondo çыlu çok,—
dep Karpuşa çartap ajdъr turdъ.

Karlar.

Çапър bratkan Ninapъn,
Knigazъna kar çaat turdъ.
Bu тъпъ çыльтса kajdar dep
Sagъzъna опъп kire kondъ.
Uuştaj alъp tudър,
Опъп вазънда kөryp turdъ.
Bu ne boldъ?
Ninapъn alakanыndagъ karlar
Turguzala çыъյр turdъ.
Artkanъ suu boldъ.

Taap ajt:

*Bes shulcak, bes culanak.
Shulcaktar karaçuij culan-
daru sajn tachkar bardvlar.
Kazu la shulcak vojnip,
culanuna bardv.*

Kardynaldyndan kizi.

Arefej dep kizi agaştyň arazyna odýndap barala orojettydь. Şuurgan boldь. Ogo, men çartla əskө çol-la vägъr çatkan turum dep bildirdi. Ol turup alala, çol bedrep bastь.

Arefejdin cagъ catla сыгала, karga vadallъp kaldь. Onъ kar kөmө şuurgyr saldy.

Adь turyp-turyp ajlyna çana berdi.

Ajyldagъ uluzъ at çanyskan çapyp kelgenin kөrip aldylar. Arefejdi bedreerge bardylar. Bedrep, bedrep tapaj çapyp keldiler.

Ertezinde erten tura əskө çollo ijtyy ańcь vägъr çattь. Çoldyn çapynnda neme vägъp ijt sezip saldy. Onoň ol ijt, kardy kazyp çada berdi. Ańcь vi ne boloton dep vägъr kөrөr dep bastь. Kөrzө ijt kardy icegendej kazyp salgan. Ol icegende deze, vii—par сысыр turdy. Ańcь kardy kastь. Onoň kөrzө oro, ol orodo bir kizi çadyp algan ujuktap çat.

Ańcь oronъ ojto karla çaat salala derevne çaar bardy.

Ulus çuulup keldi. Arefejdi сыгара kazyp alala, ajlyna ekeldiler. Ekelgen tarbyn onъ turaga kijdirvej, karla çystylar. Eki castyn väzynnda Arefejdyn sanazъ kirip, icerge suu suradь.

Taap ayt:

*Otko salza kujbes, zhiqa
salza conbos.*

Karla adъşкапъ.

Kazajър turgan kazatta,
Kardaң etken tura turu.
Къзыл چалбыш ot kyjgendij
Ystynde къзыл таапъ turu.
Ak kardaң etken şive emtir
Adъзър چуулап alarga
Ajdаръ çok kөр baldar
Ondo вазър چуулдылар.

Olor oncozъ mergen چиисъ,
Adъзатын sakър çat.
Çe!—degen temdekti,
Съданькрай sakър çat.

Temdek sъгытъкъ ugularda,
Baldar съjrak, çenilcek چыgyrdi.
Onon вазъ çok tan
Bolcok karlar burkuradъ.

Kardaң etken fabrika.

Baldar kardaң fabrika edip aldylar.

- Bistin fabrikавъs kandyj fabrika bolor?
- Kijim kөktөөr—dep Kolja ajdat.—
- Menin enem kijim kөktөөr fabrikada.

Çok вөs sogor fabrika acalъk,—dep Lena ajttъ.—Ondo вөs edip çat. Menin enem tkacixa, ol plat'e ederge вөs sogyp çat.

- Çok mundyj bolzъn dep Vasja ajttъ.—
- Menin adam iștep turgan zavodъj, zavod edelder.
- Menin adam metalist, ol машиналар edip

çat. Zavodtъ ma-şı-no-stro-i-tel'-пъj — dep adap çat.

Çanъ zavod асыldь. Oncogor „ura!“ dep къj-
гъьгар.

Griša kөmyrle тьndъj vьveska вicip saldь.

Vladimir Il'ic Lenin adyla adalgan
maşina eder zavod.

Tuduş çanъs kerek.

Andrey le Axmet војь-
војьп bilişpes tanьşpagan
ulus.

Andrej Moskvada çadyp çat.

Ol bəs eder fabrikada iştep çat.

Axmet deze urak-urak Türkmenijada çadyp çat. Ol çalanda iştep çat. Kəvən əskyrip çat.

Olor sovet Sojuzınyň başka-başka çerinde çadyp, başka tille ermektenip çadylar.

Andrej le Axmet војь-војьнаң urak-ta çadyp turgan bolzo, olor çanys kerek bydyrip çat. Bəs edip çadylar.

Axmet kolxozto kəvən əskyrip çat. Andrej deze, fabrikada kəvənnən sitsa-bəs sogyp çat.

Къзыл galstuk.

Кəvən salar çalandarda,
çajgъda kəvən възър keler.
Онь чиup alar, yreninen arutap
salar. Onon fabrikaga atkarar.

En ozo ol ijrer maşinalarga kirer. Ondo kəvənnən ucuk edip salar.

Ucuktar bəs sogor fabrikaga barar. Ol ucuktardan
çyzyn-çyuyr bəstər sogyp съgarar. Buduur barza çerge, онь будър ijер.
Belen boľp съkkan bəs magazinga keler.

Enem—mergendyci.

Bistin klass fabrikada boldy. Ol fabrikada
meniň enem iştep çat. Bis çaan, çarlyk zalga

kirdibis, Ondo maşinalar eki çandaj çergelej turdylar. Ondo mergendycilerdin brigadazъ ištep çat.

Өskө zaldarda kazyla işmekci yj kizi eki maşinada ištep çat. Mergendyciler тьнда ус maşinada ištep çat.

Bis zaldың ortozyla bastывьс. Stenede тьп-дъј plakat turdь:

Mergen iştin ucun!

Koştoj deze bir list ilip salgan turdь. Ondo mergendycilerdin molçularъ вicildi:

Bojvьstъ mergendyci edip çarlap, тьпдыј kerekte molçонър çадьвьс:

1. Ус maşinala išteer.
2. Brak srañaj etpes.
3. Maşinalardь северлеер.
4. İşke съкрай kacanda kalbas.
5. Mergen işke nөkөrlөrdi tartыр alar.

Kenetijn men enemdi kөrip aldым. Ol maşinапың çапында turыр çat. Enem kaja kө-төлө, meni tanыр ijele kylymzrendi.

— Menin enem, mergendyci turu ijne— dep men sanandым.

Ødyk kөktөөr fabrikada.

Semenov Şuraga şnurlu, çыltыrap turar во-tinka sadыр алыр бердiler. Ol botinkazыпъң tamанында „Skoroxod“ dep вicip salыртыг.

Şuranың енеzi ol „Skoroxod“ dep fabrikada iştep çat.

— Sen ви botinkapъ uzak kөktөdin-ве? — Sura enezinen suradь.—Bajla ви тъпъң şnur өtkyrer yjterin ederge kyc bolgon bolvoj kajsyn?

— Bu botinkapъ kөр ulus kөktөgөn. Menin izim çanysla ylgylep kezeri. Men çanysla ylgyle salyp kezer kizi. Yjterin Katja Novikova edip çat. Ol olordь maşinala edip çat. Onь kollo ederge kyc. Өskө ismekciler podklağyn kөktөp, cogoncojlorыn kadap çat. Onь da maşinalarla iştep çadыlar.

— Slerdin fabrika kөr өdyk kөktөp çat-pa?

— Bastra talaga çetkedij edip kөktөp çadыvьs.

Өdykti çanys bistin fabrikada iştep turgan emes. Onon do өskө өdyk kөktөer fabrikalar var.

Kolla istegeninen mažina-la istegeni kaňzaqaj da çenil de.

Çanъ kvartirada.

Fabrikапың çanъnda ismekciler çadar çaan taş tura tudyp saldylar. Ogo ll'in Egor do bilezile, Lenja da kөcip aldy.

Çаңь kvartirada çadър tura-berdiler. Turanъп kыptarъ çaan da çarъk ta. Enirde elektricestvo kyjdyrip ijgende, sranaј tyş oşkoş çarъk voльр çat.

Mъnda-ok olordъп turazъnda işmekcilerdiň klubъ bar. Ondo spektakel' tutguzър çat. Kino do bar.

Ol-la turanъп воյнда kijim çunar praceспy bar. Eski kvartirada deze kijimdi çatkan turanъп icine çupър turgan. Buu, çыт voльр turatan: Emdi deze ajъlna kurgak aru kijim ekelip çat.

Çаңь tura.

Oj-oj-oj, oj—kөryger!
Kandyj çaan tura byder!
Kynder emes cas өj өdөt,
Tura tenkeje, kapsaj өzөt!
Agaşka воjь съсьр turgandyj,
Воjь вижтер—вижтер kөdyrylgendij
Oj-oj-oj, oj uuldar!
Mъпъп çaanъп ne dijzer!
Agaştardan вижtedi.
Başnjaga тендеşti,
Çылт taş tura boldъ,
Kөznөktөri çыltырашty.

Mиша.

Enelerge ozogъ tuzunda uur bolgon. Mişanъп enezine sytke вагър kelerge kerek, Mişanъ deze artыгъzar kizi tort çok. Ol Mişanъ

polgo oturguzър salдь. Mişanъп vir koъна оյп tututър berdi, ekinci koъна deze kalaştъr, kazajgan kadaръn tututър verip çyre berdi.

Mişa çapъskaan oturup kalдь. Akъг nenи edeten? Çapъs oյппаң tuza as ucun ol oль taştap ijdi. Kalaştъn kadaгъ—өskө kerek: onъla pol arcsыrga caraar. Mişa oль ozъna cilekejlep alala pol arcsъdь. Arcыgan, arcsъgan—агъдь. Kalazъn taştap ijdi, baza eder neme çok boldь.

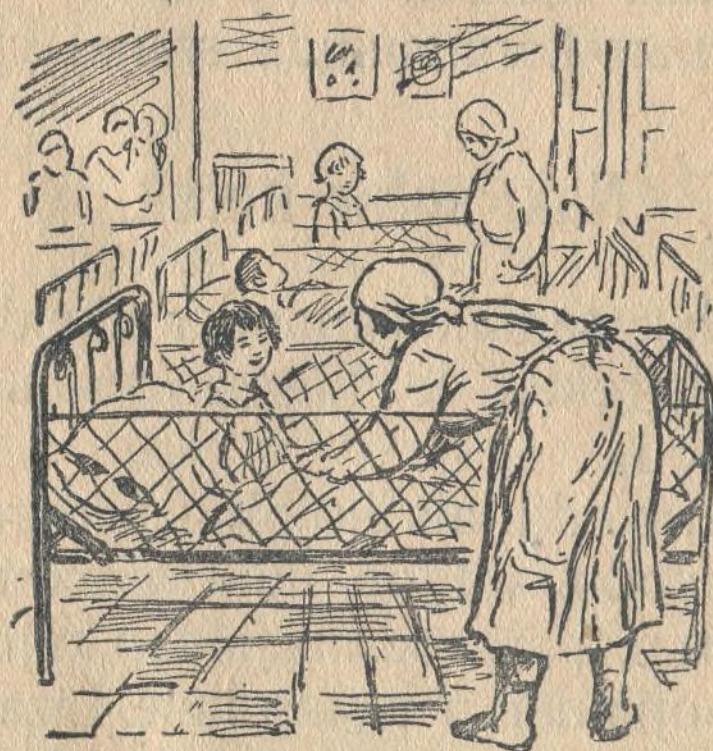
Mişa turanъп icine emgektedi. Ajaktarlu şkaf vi turъ. Mişa oль асър alдь. Ondo deze kostrjuljalar la, skovorodalar la tabaktar var boldь.

Enezi çapъr keldi. Kirdi, oncolo амъr, тавъş çok. Bu Mişa ne тавъstanvaj çat, ujuktap kalgan boloton-bo? Kөryp ijele kalaktaj bergen. Kostrjuljalar, kakpaktar, skovorodalar oncozъ şkaftaң съgara taştap salgan çattъ. Mişa deze polgo otutър algan, tөgylgen kulurdь çiup, ystyne үrinъp turдь.

Enezi тиң көрөлө нени едерин билвеj турдь:
Mişanъ çunatan-ва, poldъ çunatan-ва, emeze
kazan ajaktъ çuujtan-ва?

İşmekcilerdin baldarъпъң jasljazъ.

Taң erten tura. İşmekci yj ulustar koldorъnda baldarъп tudungan jaslja çaar meңdep çygyryzet. Ak xalat kijgen sestralar baldardып suu-kadъбын kөrip utkup turat. Onoң olorgo өске kijim kijdirip, baska-baska kъptar çaar apardыlar. Srañaj kicinekterin bir kъrka, евеş çaanadarъп baza bir kъrka.

Erten tura, tyște kursaktъ stolovojdon çip çadылар. Bojъ azanarъ, воjъларъ azanat. Оветтің kijninde—ujku. Enirde deze eneleri kelele, baldardъ ertengi kynge çetre ajyldarъна alър çat.

Karmando ne.

Nenile kərzə karmalına,
Bistin Vanja salıp turat,
Çesti bolzo—karmalına,
Agaş bolzo—karmalına,
Oյn vaza karmalında,
Kalruş—karmalında,
Kerekty neme karmalında,
Kerek çok neme—karmalında
Karmalı опың кајыrcактыj,
Toltura nemely çyret.
Тың da çaan neme emes,
Onzъ kicinek kol-blat,
Опың karmalında sraңaj çүрbes.

Nak bolor kerek.

Baldardың sadында оյндар ekeldiler: маапысактар, kyrekter le tolgozo војь мантаар çaan paraxod.

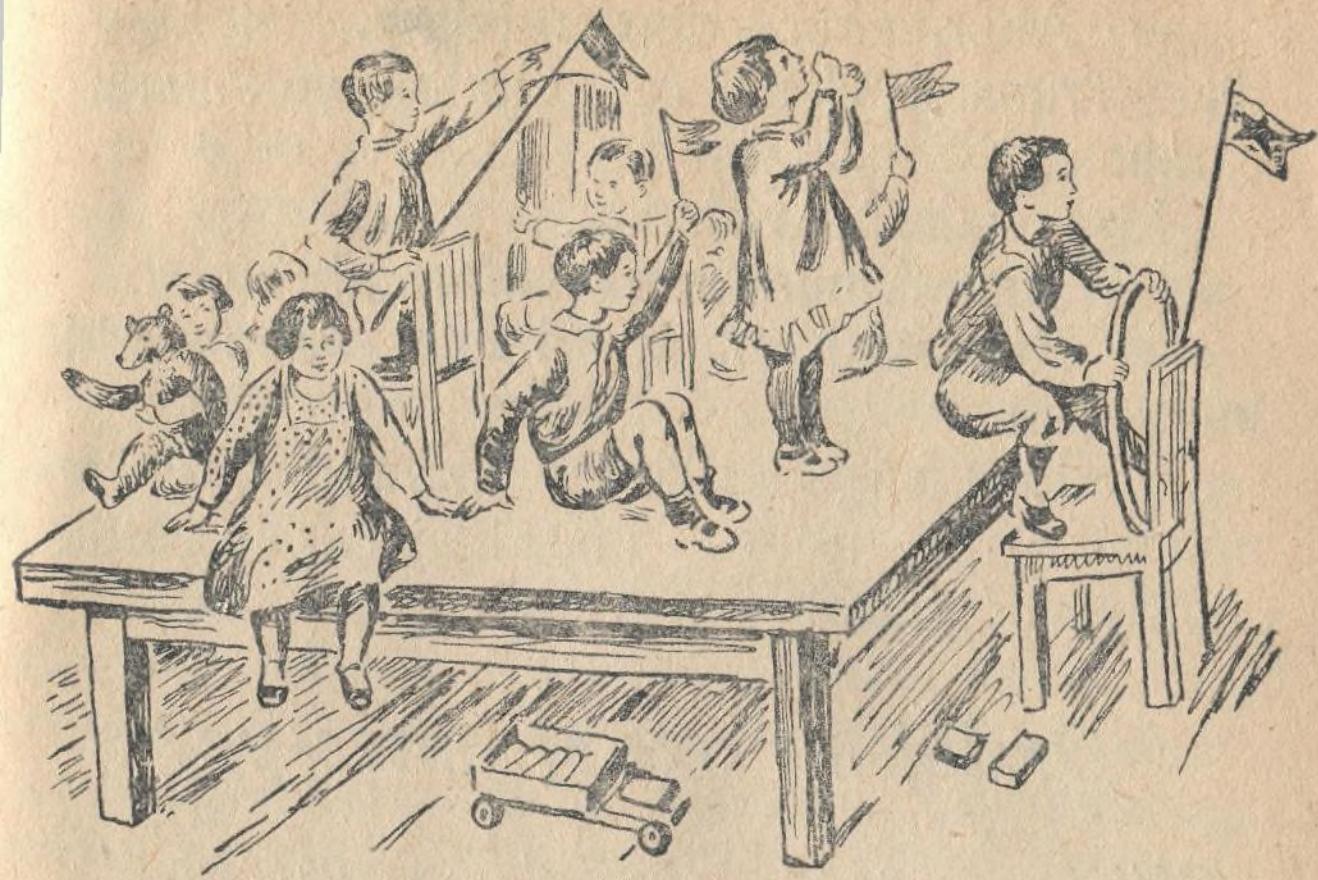
Liza paraxodtъ ala kojolo, baldardan tuura вагър paraxodtъ tolgoro ijdi. Paraxodtъ tegeilikteri ajlanыр, paraxod тышылдап кытъктанды.

Baldar ойндарын таштар ijele Liza çaar bardыlar.

— Çe, Liza тың komnatapың bastrazына bozotson! Liza paraxodtъ kijni çaar çazыгър aldь.

— Meniң paraxodым!

— Çok, seniң emes,—bistin oncovystың!

— Liza ыjlادь.

Mиша, ого тijве. Paraxod ondo lo bolzъn, bis deze „Krasin“ dep өskө paraxod ederibis.

Turguzala bir stol turguzър aldýlar—onzъ paluba. Palubапъң ystyne oturguștar turguzup aldýlar. Agaštardan mactalar edip aldýlar. Kartonnon truba tyrip aldýlar.

— Men kapitan!—dep Sereza къjgyrdь,— matrostor kajda?

— Men matros! Men matros!

— Men deze rul' ajlandыгатът.

Baldar kъzъл мальсактарла çapър, тъşyldazър съпътъзър: сух, сух, сух, сух! ps-ps-ps!—dezip turdylar.

Çyryp ijdiler.

Liza kyjyne berdi.

— Акър, акър—dep rul'dagъ kizi кыјдыг-
дь.—Truba kyylevej çat. Gudok çok baraiga
çaravas.

Liza съдаzър bolbody.

— Men... men truba bolorьт!

— Kapşagaj съдър musta!—dep baldar
kyjdyrьшь.

— Liza съдър alarda, paraxod turguzala
mustaj berdi—u-u-u,—mьşyldaj şyflaj berdi.

Çyryp ijdiler!

Ondyj-va ondyj emes-pe?

*Üagondor үstүle чel'ster
baridь. Juuları күг кесие çattu.
Üagondor вачыр җада ja-
voztu арачыр çat.*

Calkanaş.

Өвөгөн calkan oturgustь. Calkanъ—сааль
syren boldь. Өвөгөн calkandь çerden kodoro
tartarga sanandь. Cirep, tartyp turza calkan
kodorulbas boldь.

Өвөгөн bolzarga војьпън emegenin kъ-
cьrdь. Emegen өвөгөннөн tudundь, өвөгөн
calkannaң kавындь. Cirep turza, tartyp turza,
kodorulbas boldь.

Emegen ильпъп balazъп късьрдь. Bala емегеннен tudundь, emegen өвөгөннөн tudundь, өвөгөн calkannaң kавындь. Cirep turza, tartыр turza kodorulbas boldь.

Bala ijdicegin Zuckalъ късьрдь. Zucka valadan tudundь, bala emegennen tudundь, emegen өвөгөннөн tudundь, өвөгөн calkannan kавындь. Cirep turza, tartыр turza kodogыbas boldь.

Zucka kiskeni късьрдь. Kiske ijdicekten tudundь, ijdicek baladan tudundь, bala emegennen tudundь, emegen өвөгөннөн tudundь, өвөгөн calkannan tudundь. Cirep turza, tartыр turza kodorulbas boldь. Kiske съскандь късьрдь. Съскан kiskeden tudundь, kiske ijdicekten tudundь, ijdicek balacaktan tudundь, bala emegennen tudundь, emegen өвөгөннөн tudundь, өвөгөн calkannan kавындь. Cirep tartыр turala calkandь kodoro tartыr aldylar.

Kuu corton lo rak.

(Васня).

Nөkөrlөr војь-војь сөр çok bolgondo, olordып keregi вутbes, çaңыsla шыра bolor.

Bir katap, kuu, corton lo rak,
Kоş tartarga kirdiler,
Oncolorъ опь tartarga çegindiler.

Terezinen uştulup bargadıj vołır,
Bar çok kycile tartıp turdylar,
Koş deze kыjтъktavaj çat.
Koş olorgo çenil bolgodıj edi,
Çe kuu teñere øre tartar,
Rak ickerlevej teskerilejt, corton
suuga kiret.

Olordon kem burulu, kem aktu, onyzъn
bis bilbes.

Çe koş emdigede ondo.

*Çөрty bolzo kysymci çok,
çөр çokto tort taştapta ijze kem çok.*

Kargan emegen balazъпъң balazъla.

Mavra dep emegen balazъпъң balazъ Ma-
şa-la eky çattılar.

Kargan emegen çantajып тоңыр turdь. Pес-
kege otton salala, bastra tezikterdi oncozън-
tuj вөktөjlө sygynup қылуда oturar boldь.

Maşa şkoldon çapъr kelip çat. Aru kejle-
tyпър çat. Ajльна çapъr kelze, oj komoјьп!
Kejdin üury syren...

— Çaana, vu sler тьndыj komoj қытка
kanajыр oturup çadъgar? Çaanaazъ karuun ajdat.

— Eziki kapsaj çap, қылу съgardың.

— Çaana, poldь çupър alalьk.

— Emdi сък edejin dep turun-ва.

Bir katap çaanazъ çyre berdi.

— Akъr vi тъпъ školdogъ сылар չиунадыр kөrөjin dep, Maşa sanapъr aldy. Turanъn tozъпън текши çamdaļla kөznөktөrdi arcsyja poldъ çunala, fortockань асыр saldy. Peckenin çапъна сөр salar kajrcak turguzup saldy.

Çaanazъ çапър keldi. Cecindi, oturala ajlandra kөryp turdъ.

— Bygyn bistin ajlda vajram oşkoş kандыj neme edi?

— Maşa deze katkyr turdъ.

— Çaksъ-ва çaan�?

— Komoj-во ajsa?

— Çaan�, vi mundъj vajramdъ kypun sajyn etkyrelik-pe?

Oktjavrijattar bolystъ.

Aleşanъn galostorъ školdo çыльja berdi. Bedrediler. Kem algan.

Birde kizi uncukraj çartыn ajtpaj turъ.

Baldar školdon çапър tarkap turdъ. Kөryp turza oromdo školdын tolugъnda Serezaga bir besprizornik uulcak vazъp keldi. Sereza galosын cecele ol besprizornik uulga berdi.

Baldar Serezala besprizornik uuldy kurcaj aldylar. Sereza korkugan воյпса ыlap ajdъr turdъ:

— Men albagam, men albagam.

Besprizornik deze ajttы:

— Men albagam, ol algan!

Olordy şkol çarşy apardylar. Sereza ol bes-prizornikla aldynda tanış bolgonyp bilip al-dylar.

Ol Petja dep besprizornik, oń emeze enezinen serenke, emeze adazynan papiroş taz-dyr turatan. Emdi deze Serezanı galos urdaar-ga yredip salgan.

Serezanı kanajtkan? Serezanı şkoldon сы-gararga sanagandar. Çe baldarga Serezanı acu kereginde, tegin taştarga baza çarabas: ol ga-loş urdagan.

Vozatıj oktjavrjattardy çiup aldy.

Oj baldar, Petjanı detdomgo ijer kerek.
Çe Sereza ucun voýr ogo bolzaldar.

Sereza, sen vi kylgyň taştarga səzin vе-rerin ве?

Sereza deze səs ajdynalvaj, ыjlap, çanysla vazyn kekip turdy.

Kыş ötti. Sereza emdi kyzyl colmondu vazyr çyret, ötkөnin deze sananarga-da ujattu.

Ol emdi vojь oktjavrenok.

Oktjavryallar - pioneridin soluu.

Oktjavryallar - соpty bal-dar.

Tyrgen de çakşь da.

Oturguştың виදь виж.
Olordь emeş kъskarta ke-
zip salajъп.

Emdi deze ви ви-
ть,—опь ваза emeş ke-
zip salajъп.

Emdi deze ви ви-
ти.

Bat - та! Menin emeş
çастыргальтыдь.

*Ozo ұзупір алала, опиң, кү-
нинде ет.*

Kolxozto kъşкъ iş.

Kolxozto kъşкъда iş kөр: maldың kijninen çyrer kerek, maşinalardың saldalardың, автлардың yrelgenin çazaar kerek,—olordь çaskъ işke belen eder kerek. Çaskъда cacar yrenin beleteer kerek.

Къзъна oduratan odınp beleteer kerek. Agaş arazъна bararga kerek, agaş kezip çygarga kerek, odun kezerge kerek, olordь agaş arazъnan аյлga tartыр alar kerek.

Ças kelze kolxoztың izinde tutak iş çok bolzып dep, oncozъп aзъндыра beletep salar kerek.

Symelenip algan.

Bir uulcak agaş arazъна odundap bardь. Agaştar oncozъ çaan boldь. Ol budaktar kezip bastь. Bir karagajda wijik kurgak budak вагъп kөryp aldb. Uulcak karagajga сысьр alala, sъrtып karagaj çarъ edip budaktь ajra minip alьp, budaktь kezip aldb.

Ekinci budak onon wijik boldь. Uulcak ol budakka çetre сысьр alala, tөzinен kezip alar dep karagaj çarъ burula, budaktь minip aldb.

Emes kezip çyrgende budak сызыгана verdi. Uulcak sygynip ajttь:

- Мынаң ағың онкозың тұпајда кеzerim.
— Қе ol budagъ съна вererde, ulcak видакла kozo вагър tysti.

Baj neden vaյър turatan.

(Ozo ondyj bolgon).

Ivan Kosarev dep kizige ozo қадарға күс bolgon. Çeri опып as bolgon. Çанъс ujlu bolgon, onzъ da vi çukta өlyp kalgan. Ivan, Paramonov dep kulak-ваjga bardъ.

— Stepan Andrejevic, bolusagar, çaskъ аş вуткене telyge аş berzeger—dep suradъ.

Paramonov deze тұпајда аjтты:

— Kem çok, aştъ men sege berejin, azъп sogup alzan, оjto tөlөp ver. Ogo yzeri on kyn iштеп bererin dedi.

— Arga çok—Ivan çøpsindi. Paramonovtan eki kap аş aldb.

— Ivan azъп kezip sogъp alala, Paramonovtъп azъп çандыра tөlөp berdi. Aştъ tөлөгөnине yzeri erten turadan tynge çetre қалы çogънаq on kyn iштеп berdi.

Paramonovko ondyj telyly ulus көр bolgon. Çoktu krest'jandar kulakka iштеп turatan, kulaktar deze olordып kycinen vaýър turgandar. Kulaktar çoktulardып kycin çip onojdo vaýър turatandar.

Eki kolxozсь.

Aleksej өвөгөn kolxozсь, Egor өвөгөn ваза kolxozсь.

Aleksej kere tyzyne kicenip ištep çat.

Egor өвөгөн deze išteer kyyni çok аьвери көрүп вазър çyrer. Emeze işke srañaj сък-
pas.

Kys çedip keldi. Kolxozсылар kem kancаль
ištep alganып kөrdyler. Egordың knigazьnda
trud kyniң bicilgeni srañaj as boldь.

Bu ne mundыj?—dep Egor cuguldanыр
ajttь.

— Sen ište neni etken? Kanca kyn ujuk-
tadып?—dep Aleksej suradь.

— Ondo slerdin keregiger çok.

— Kөrзөң senin knizkanda ne dep вicip
salgan?

Egor кьсырдь: Kem kөр išteze ol kөр
alar. Neni etsen опь ok alarың.

*Çalkuida kolxozto cer son.
Çalkuidu kolxoztonу syrip
salarga кечек.*

Војың bilip alarың.

— Kolxoztың çalandarъ kajda? Aldынан
çatkandardың çalandarъ kajda?

— Вағыр kөr—војың bilip alaғың!

Men вағыр çадыт. Kөrzөм: bir at salda syyr-
ter turu. Kыracı војыпъң kыrazып syrip vozodыр
браадь. Çeri deze şaaşkak (klin) oşkos cicke.

Onoң ағын вагър қадым. Kugara tartылган, ағын kalgan bir уй кізи saldańың қалында отуруп қат.

— Өвөгөнің kajda?

— Oru, мен војымда oru, се өji sakъвај қат, қаланга съсър iштеп қадым.

Onoң ағын вагър қадым. Кыјдь... keriş...

Bu ne bolgon?

— Sen menin چериме kijdire syryp қадың!

Çok, sen menin چериме kijdine syryp қадың!

Onoң ағын вагър қадым.

Кыrlaңнаң kөrzөм, sraңaj өскө چerge kel-gendij boldым. Ondo kыгань қаңыла syryp vaş-tap turgan, тұнда deze kыгань syryp возодыр braadýlar, ondo kicinek kыjk-въськ چer-ler, тұнда deze ak қalанды sraңaj tuduštra, birde вөlyk temdegi қogunaң kыjk-въськ со-gunaң syryp salgan. Ondo kazъ la kizi војь-пүјп kicep қат, munda deze oncolorьпъң ke-rekteri bir-қаңыс.

Kajda kemniң چeri bolotonып мен војыт тапыдым.

Vladimir Il'ic Lenin.

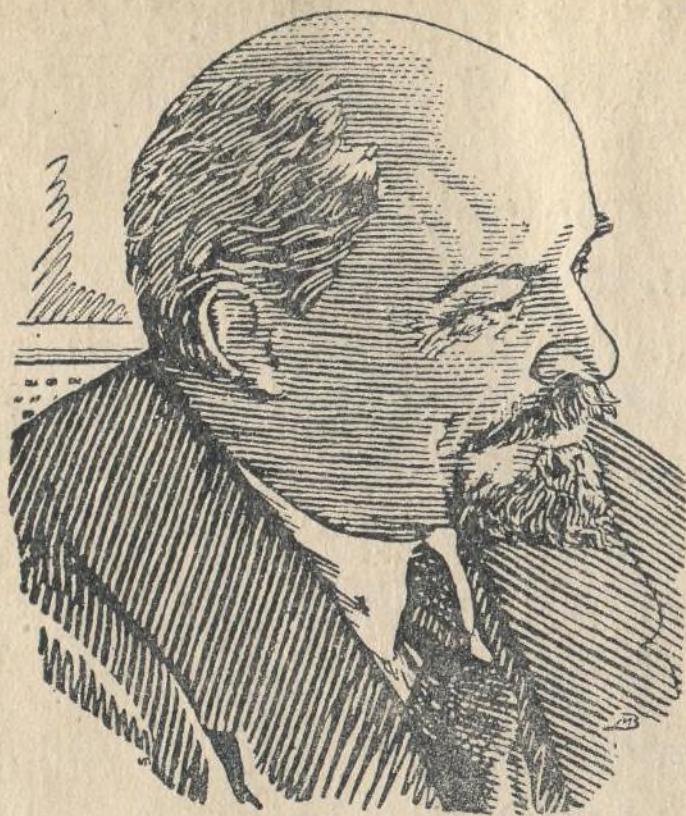
Komnatапың stenezinde portret тұр қат.

Vasja adazъна ajttı:

— Adam, mege оның қурымн kicsyndap beriger.

— Sen bilerin-ве, kem ol?

— Bilerim, ol Lenin.

— Ee, ol Vladimir Il'ic Lenin. Bistin syygen tөрөл бастьвьс.

Çe uk. Men чиit bolgom ol tuzunda biske ismekcilerge çadarga komoj bolgon.

Іш uur bolgon. Bis erten turadan ala sranaj tyn kirgence iшtep, acana çyrgenibis. Bister zavodto kөр ulus iшtep turatanьвьс. Zavodтың eezi Danilov dep kizi bolgon. Ol sranaj istevegen. Belin сылатпайтан, çадъзь deze sranaj вај bolgon.

Онь ол چөөзөзи kajdan kelgen? Bis ogo iшtep turatanьвьс. Iштеген ucun ol biske çalдь as berip turatan, өскөөртип ajtsa sranaj tonop turatan. Bistin kycibile vaյp turatan. Ondo zavod bar, akca, машинalar bar, biste deze iş eder eki kolъвьстан өскө neme çok bolgon. Онь ucun ogo vaýp iшteer kerek

bolgon. Çanıs eezi Donilovta ondyj bolgon emes. Ondyj iş bastra zavodtordo lo fabrikalarda bolgon.

Derevnede krest'jandarga çadarga baza komoj bolgon. Olordo çer as bolgon, pomeşciktarda deze çer kəp. Krest'jandar pomeşciktarga išteneten. Pomeşciktar baj çatkan, krest'jandar deze çoktu çatkandar.

Pomeşcikttar la kapitalisttar bar bolyp turgandar. En çaan baj, ucırь da çaan pomeşcik—kaan baza olorlo kozo bolgon. Ol kandyja nemenin eezi bolgon. Oň turguzyp turgan eezizi, çanısla pomeşciktar la kapitalisttarga çaramykta bolyp turgan. Ol oň turguskan eezileri işmekci le krest'jandarga srañaj kyc bolgon.

Lenin işmekcilerdin nökéri—naçszъ bolgon. Ol vi bolgon eezilerdi oncozyn kubultarga sanangan. Iştep turgan ulus, oncozь çakşь çatkadyj ederge sanangan. Lenin işmekcilerdin keregi ucun tartışkan.

Lenin, işmekcilerdin ucun turup çatkan ulustь oncozyn çiudь. Olorь tam koptop, işmekci partija kommunisttardын partijazь tam tynyp turdь. Tartızu çok birde neme bolbozyn, partija kərip turdь. Oń bastra talalardын işmekcileri de biler.

Lenindь işmekciler syyp turdь. Pomeşciktar la kapitalisttar deze, çaratpaj turdь. Kaa-

пъң politsijazъ онь arrestovat' edip, tyrmеge oturuzър, sibirdin uraak derevnezine ssыlkaga ijip turдь. Онь ҹазъна-la tyrmеge oturguzarga sanangandar. Lenin gran аь ҹапъна barala, onon neni edetenin iшmekcilerge вicir turдь. Onon ojto kelele, баstra tartьzудь ваstadtь.

1917 ҹыlda iшmekciler saldattar la kozo—ol tuzunda ҹиү bolgon— kaандь pomeşciktardь, kapitalisttardь syryp salgandar, olordon çerdi, оньң kijininde fabrikalar la zavodtordь ajгър alър, војьпъң eezizin turgustь. Kaan da emes, pomeşciktar la kapitalisttar da emes, iшmekciler le krest'jandar воjlorь, sovetterde воjlorь-пъң keregin şyzip bydyrer boldь.

Olorgo ви kerek ҹапъ kerek bolgon. Lenin la оньң partijazъ ви uur collo iшmekcilerdi aратър, olorgo ҹапъ çyrum turguzър alatънаボльштыlar. Leninga, iшmekcilerge kөр kerek bolър turдь. Оньң sananar шyyr keregi kөр boldь. Іste ol војьпъң su-kadъk çyrerin korodup 1924 ҹыlda өldi.

Bis syreen kunukkapъвьs, Lenin өlyp te kalgan bolzo, ѡе bis оньң ajtkan keregin undubasъвьs. Bis oncozъn, оньң ajdър bergenince ederge kiceenip ҹадъвьs. Іsti, çyrymdi ҹапъ bydyly edip ҹадъвьs.

Şkoldo sege Leninnin kereginde oncozъn çart kucundap berer. Mende sege оньң kандыj çyrymin kuiscыndap bererim, em de kucundaar nemе kөр.

Janvar'dың 21-ci kyni 1924 çыlda.

Vladimir Il'ic Lenin 1924 çыlda janvar' ajdañ 21 kyninde, Moskvadan uraak emes Gorki dep derevnede өldi.

Leninnyн səegin Moskvada çiugan.

Sook tъn turdb. Oromdordo ulus tolturna boldь.

Oncolorъ ulu başsъzyla kalgancъzъn ezen-dezip alarga çuuldylar. Kacan Leninnын səəgin çiup turarda, biston oroopпън bastra fabrik-tarъvъстън la zavodtorъvъстън gudoktorъ mustadъ, ol өjde çoldo bolgon poezdtar, tram-vajlar, çortыр çyrgender beş minutka kыjтык çokton tura berdi. Kandyja çerlerde elektri-cestvo өcti.

Beş minutka bastra oroon yze өлө bergen-dij boldь.

Beş minutka gudoktor yzygi çokton mu-stap turdb.

Kъstъn sook kynderinde,
Gudoktor ercimdy mustajt.
Bis kunugър, syreen kalaktap,
Başsъvъстъ, başsъvъстъ çiup çadъвъс.

Iosif Vissarionovic Stalin.

Nекер Stalindъ kem bilbes? Onъ ismekci-ler le ismekci yj ulustar, kargandar da ças өskyrym de, orustar da, orus emester de on-cozъ bilip ajdarъ çok syyp çat.

Stalin—gruzin uktu işmekciniň uulъ, ol Kavkazta Gruzija çerinde съккан, ondo өскөн. Ol kicy tuzunan ала, каан, помеşciktar la kapitalisttar kандыj la uktu işmekciler le krestjandardь kъстап турғанып көрүп bilip algan. Olordың turguskan eezileri le çаш tuzunan ала тартызър, Leninla kozo, onың нөкөrlөri le kozo, işmekciler le kozo тартышкан. Stalin çaltanbas bolgon. Kaappың başkaruuузь onь istep turgan. Stalin tyrmede көр katap oturgan. Onь sranaj uraak çerlerge ssыlkaga ijip turatandar. Stalin ssыlkadaň kасыр, baza la keregin baştап istep turдь.

Oktjabr'dың proletarskij revoljutsijazын велетеп аларга Stalin syreen көр iş өткүрди.

Oktjabr'da işmekciler, pomeşciktar la kapitalisttardы syryp, војьпъң sovet başkaruuun төзөди. Pomeşciktar la kapitalisttar belen çendirtpedi. Olor војлоръпъң eski eezizin ojto turguzarga, Lenindь, bol'seviktardы, işmekciler le krest'jandardы çенерге albadandыlar. Çe olor војьпъң keregin bydyrip bolvoda. Tartыzu kansa çыldardың turkuńna өдyp, Lenin la Stalinnъң baştaganyla sovet çan çenydi aldy.

Lenin la өскө нөкөrlөrile Stalin çапь çurymdi bydyrdi.

Lenin өlyp kalgan, partija опың keregin kөndyktyryp çat. Stalin kolъп birde евес амьratpaj, Leninnъң baştap bergen keregin ucuna çettirerge kyçyrenip çat. Partijапъң ijdezi le опың vaşsyzъ Stalinъң baştaganъ la, işmekcilerdin ijdezi-le vi kalgancы çыldarda көр кerek bydyryp algальвьс.

Kөр fabrik zavodtor bydyryp algальвьс. Olordың bastra išterin tutagъ çok edip turguzup salgan. Опъзъ çoktu çatkan, кыjnъ şyrada çatkan, өскө uluska kul воър ištep turgan krest'jandar, emdi kolxoztordo çadър, epty çөрty өмөлө војлоръпъң izin ištep, војь војлоръна воъзър, argalu çadъndu воър bardыlar. Baldardың da çadъпь çarandы. Kazъ la çerlerde jasljalar, baldardың ploşcatkalarъ bar, baldar oncozъ yrenip çat. Bicik bilbes ulus çok во́лор. Çaan ulus baza yrenip çat. Emdi radio,

kino, teatrlar, klubtar, bibliotekalar kөр boldь. Bistin oroopъvьsta bastra چүзүн-çүүр uktu albatыlar: orustar, ukrainetster, tatarlar, başkirlar, gruzindar, armjandar, evrejler le, onoñdo өskөлөri چапыс kаrьndaş bolъp nak çadъp çat.

Өskө oroondordын iшмекcileri bistin oroopъvьstъ kөryp, bistin algan çenyleribiske sygynyp çat. Өskө oroondordын pomešciktaш la kapitalisttarь deze sovet çандь vazъp salar-ga sanapъp çat, ce kerekteri вутреj çat. Bistin چапыс-віr bolup turgan, çaan kycty Kъzyl Cery bistin grandašvьstъ өştylerden korigup çat. Kъzyl Cerynin çepsengeni syreen тъn samolettor biste kөr. Çuudь bis kereksivej çadъvьs, ce oroopъvьstъ kanca-la bar kusuvisele korularьvьs.

Bistin oroopъvьsta چурымниң çарanganьna, kolkyctyler oncozь sygynyp, nөkөr Stalinga војьпьп kyndyly sөstөrin ijip çat. Bis şkoldын urencikteri baldardын kyndyly sөzin ijip çadъvьs.

Bistin Kъzyl Ceryvis тъп.

Koruuga bastra kolkyctyler belen.

**Опсовьs bir bolъp oroopъvьstъ koryr
kerekke turagьvьs.**

Koruda.

Коъна тытъсып
век тудуп,
Koruda
Casovoj түръп çat.
Ickeri kəzin
Kurc kərip,
Is-kyctin Sojuzып
Коръп çat.
Војьвъс вір çиуга
Kacanda съкразъвъс.
Çе воживустъ kacanda
Bazъпсъктатpassъвъс.

Ijtter çиуда.

(Krasnoarmeestън кисъпъ).

Çuu волър çat, patrondor deze çetpej çat.
Ot çalвьштар ortozънда biske опъ kem çetirip
верер?

Бу не boloton? Kандыжда tyru bolсok пемелер çalan-la kelip çat.

— Ijtter! Bu bistиң ijtteribis! Çe вис arga-dандъвъс!

Olor okорапып çапына мантазър kelele, snarjadтардып тузур çерди oroлоj kazър salgan orolorып ickeri kalър çenil mantap өдүр keldiler.

Biryziniң kulагып ok узур вагъртыр, ekin-ciziniң будып snarjad тавагър șырkalap salgan,

уңсундың деңе су-кадық, се қаңыла ағынан тұнасып тұрды.

Bis olordың patrondu sumkalarын сесір алдывьс. Olor kicinek popongo таңыр salgan, ijttin eki қаңында артыр salgan boldь.

Bis șyrkalatkan ijtterdi таңыр ijeribiste олор ожо мантастылар.

Patrondor emdi bar dep bis sygyndyvіs...
Өштіди emdi syryp salатывьс.

Onon өскө мен le қууда кандыј үсурал boldь.

Menin budumдь șyrkalap ijgen.

Tys. Men қаланда қадыр қадым, suudan кадыр қаткам... Kөrzөм: urakta ottor elven-dep тұрды. Bu bистиң sanitarларъвьс dep мен қарт bildim. Қаңыла олор менен urak boldь.

— Meni tapastar bolor—dep men sanандым.

Kenetin kөrzөм: nede қалан la togolonыр kelip қат. Tamla қууктап kelip қатты... Ijt... Bистиң sanitar—ijt.

Ol menin қаңыма маңтап kelele, кавыргазын қууктадыр қат.

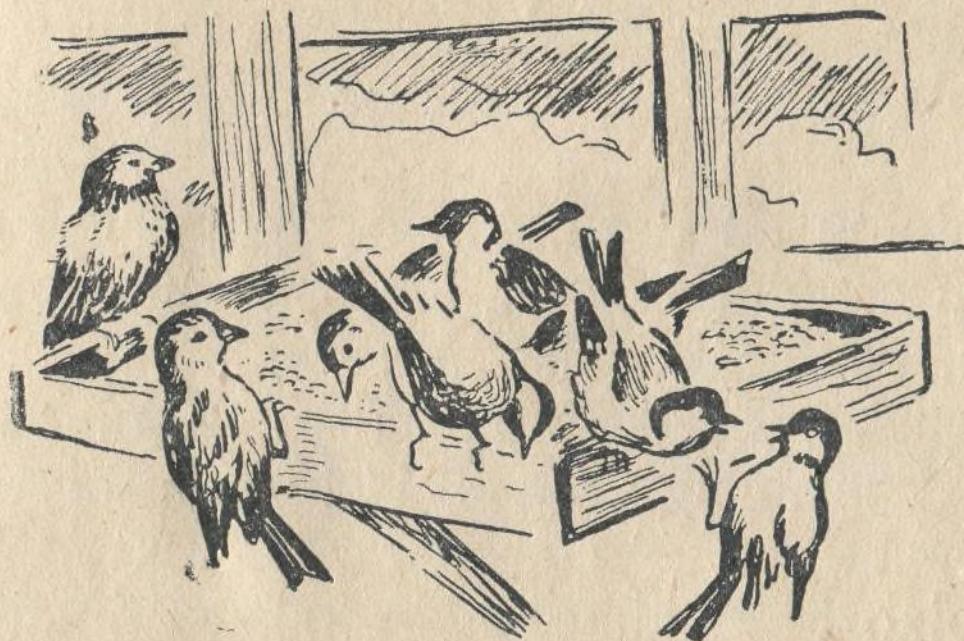
Кавыргазында sumka bar emtir, ol sumkada деңе fljazka kөrynp қат.

Men fljazкань alala ictim. Kenetijn сыптың қеніле tyشتі—sumkадаң вінт alala șyrkamдь kanajta bilerimce таңыр алдым. Тигър alala, ottor қаар araj bastым. Ijt teze өскө șyrkalatkan үлусты bedrep маңтаж berdi.

Bis belen.

Bis belen
Biske kyzyrty
Çuu kelgezin
Biske bolş edip,

Kazyla talanъп
Kazyla išmekcileri
Turup kelip
Biske bolzар.

Kucujaktardь kьşkьda azra.

Kucujak toju tuzunda sooko aldyrьşpaj çat.

Kьşkьda, kucujaktar kursagь çetkil еmezinen ulam өlyp çat. Топър өлгөн kucujaktь kөrzөgөr. Опьң қаңыsla terezi, сөөgi le қытты артып kalgan. Ol sraңaj argazь съgara ағыпър kalgan. Olor bojlorgыna җем tabar kereginde, kьштып soogыnda bistin ajldarъbyska چuuktaj kelip çадыlar.

Ol өjinde sler olorgo bolzар argagar bar.

— Bis kuştarga stolovoj ederibis dep—
aldar kicsyndaşty.

Bir çalbak agaş tabala kəznelək aldaña eptestirip saldyalar. Ol çalbak agaşka kynun sajın kalaştyň odugyň, carak aş ırtır turdyyvys.

Kucujaktar toju bolo berdi. Onon ulam edinin de çyluzъ var bolo berdi.

Kolxozto uj.

Kolxozto çapъ, çylu, potoloktu kazagan ettiler.

Potologyna deze çaman kejdi sъgara tar-
tar truba edip salgan. Malga su-kadъk tu-
rarъna, baza kizi cыlap aru kej kerek.

Stenelerinde kəznelək edip salgan, nenin
ucun deze malga, baza kizi cыlap-ok çapъk
kerek.

Kolxozto maldъ eeziden kъjavaj opъq aýnp-
ca azrap çat. Ølendi kemçip berip çat. Svekla,
çarma, şak berip çat. Opъq ucun ujlar sytti-
de kөp berip çat.

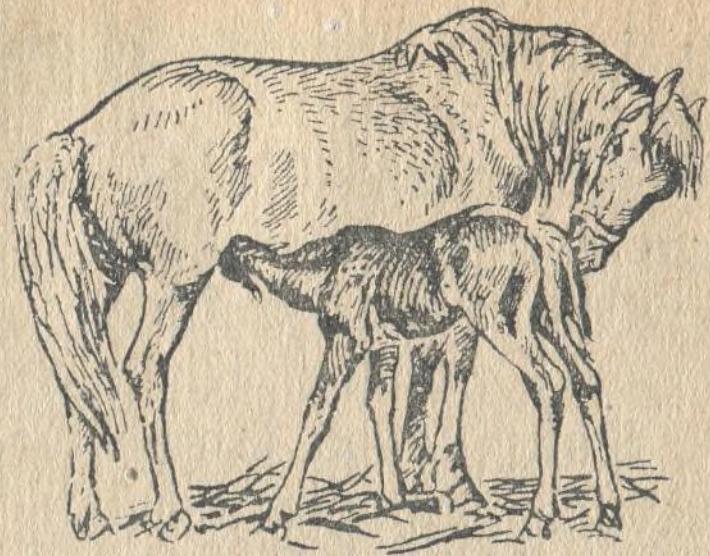
Çeren vee le opъq kulunъ.

Çeren beeden kulun cьktъ. Çeren vee ko-
njuşnjada turup çat. Kulunъ deze çapъnda.
Kulunъ ujuktap turarda çeren vee kulunъn
ojgosposko tъm turup çat.

Çeren vee baskanda, kulunъn tujgagyla tij-
biske cek vazъr açaçyp turu. Kulun ojgonyp
kelele tъpъgalak buttaryla telcip turdъ. Ene-
zinin çapъna vazъr kelele, tumcugula enezinin

сатызъна tyrtyp turdь. Sagъzъnda enezin emer kerek се emip vilbes.

Çeren вее војь өлөн çip tūra kulunъп kөrip turdь. Kulun oozъп тасыldadър enezinin emcegin еме ве-rerde, enezi онь çalap erkeledip turdь.

Ijt le at.

(Basnja).

Bir krest'janda at la ijt var boldь.

At la ijt cecerkezip turup, ijt atka ajdър turdь:

— Sen baza çaan авакай turun!

— Seni тьпаң tort syryp-te salza mege kem çok.

— Neme tartarъ la kъra syreri vaza iş-pe!

Men kөryp turgamda, senin onondo өskө tuzan çok, men tyşte de tynde de амыг çok: tyşte malдь kօрър turadъм, tynde men аյы karuldap çадъм.

— Ajtkапъң сып-dep at ajdър çat. Çe ondyja bolzo, men kъra syrbegen bolzom, sege тьнда karuldaar neme çok bolor edi.

Çаңь uja.

Baldar Kөkil dep ijdicegine тьшкать uja казадылар. Doskolorъп syuncyly kadap turdь-

lar. Ijdicegi deze but-kolgo orolър, угур, сартык edip turдь.

— Kedezen Kөkyl, сартык etpezen, вис sege tura қазар қадъвъс ijne.

Olor uzak istediler.

— Çe belen! Kirip çat Kөkyl!

Kөkyl deze kirvej turдь. Ol ijtti оноогъ sugarga sranajla karularъ съкътъ.

— Akъr, Kөkyldi къjnавагар, uuldar!

— Ol, turaga kirbeske turu. Ajdarda turanъ kemge edip bergenibis!

— Akъr, uuldar, опъ turaga kijdirev evin men тавағът—emdile!

Vanja қузыре berdi. Çaan udabagan ojto keldi.

— Men ви, meni bozodъgar!

— Ne bar sende?

— Kede tur, onon kөrөrin!

— Sөek, sөek!

Vanja sөektөrin ujaga kidre taştap ijdi.

Kөkyl sөektiñ kijninen kirdi.

— Adanda symelyndi, Vanja!

Çe emdi Kөkyl қаңь turazъnda қадар.

Ol-do iş.

Bir ijт bir ijtti ajldap kъсьrdь.

— Çok, boş çok.

— Neni edeten?

Erten eem odънга ватър çat. Ozolop mantap yrerge kerek.

Үредүлү ijt.

Gorod çerlerde өрт съкканды туралың інде baldar артып каър қат. Olordь съгаър волbos, nenің исун deze, olor korkъгапынаң үлам uncukraj қазыпър kalat. Եштың ortozъна olordь көрүр волbos. Опьң kereginde ijterdi yredip alat. Ol ijter pozarnыjlarla kozo қадар. Kacan tura kyjer tuzunda pozarnыjlar baldardы съгарарга ijter возодър қат.

Ondыj bir ijт өрт tuzunda on eki bala ar-
gadap съгаър algan, опьң адь Вов.

Bir katap tura kyjgen. Kacan pozarnыjlar
çедип kelerde уj kizi olorgo udura съккан.
Turada ottың ortozънда eki қашу къзът ар-
тып kaldы dep ыjlap ajdъr turдь. Pozarnыjlar
Вовты ijдiler. Вов tepkiše turaga ьштың orto-
zъна kire verdi, веş minutалың вазънда ojto
съсыр keldi. Къзъсактъ deze самсаңынан ti-
stenip algan ekeldi.

Enezi balань көрүр ijele къзъ tyry bolgo-
пына sygynyp ыjlap turдь.

Вов ajto turaga kirerge albadandь. Ol tu-
raga kirele udagan çok nenide tištengen съ-
сыр keldi. Ulus Вовтың съгаър kelgen ne-
mezin көрөлө каткыштар: Onzь қаан kukula
boldь.

Kandıj ucural.

Bu la çyry!

Emdi le tuda-
гът!

Мындыj bolzъn de-
bedim!

Kapşagaj Kapşagaјьс.

Ijidicektin odь Şarik, ulcaktyң adь Kapşagaj Kapşagaјьс.

— Bu kandıj Kapşagaj Kapşagaјьс bolgon.

Ol beş çашту nazъgaj ulcak. Kijiner bolzо culugъn sranaj çakşъ kijip bolbos, çununar

tuzunda birle nemeni kəstəp alza çununatъп
sranaј undup salar. Kapşagaj Kapşagaјьс ki-
sel' čiir bolzo, yc katap azanър algadъj өj
өdөr.

Çantaјьн la ugar bolzon:—kapşagaj ci,
kapşagaj kijin—dep тавъş ugular.

Оньң исун онь Kapşagaj Kapşagaјьс dep
adap salgandar.

Ijdicegi kereginde nenи ajdatan?

Ijdicek kemeeri ijt. Kujruktu, kəsty, съј-
rak, culmus. Neni nenи չыrtarga, oodorgo ty-
zre tartarga la syreen—ol kerekte epty.

Bir katap Kapşagaj Kapşagaјьcla тъндъј
ucral boldъ. Enezi kuxnjada uulcak ваза on-
do, ijdi deze çok boldъ.

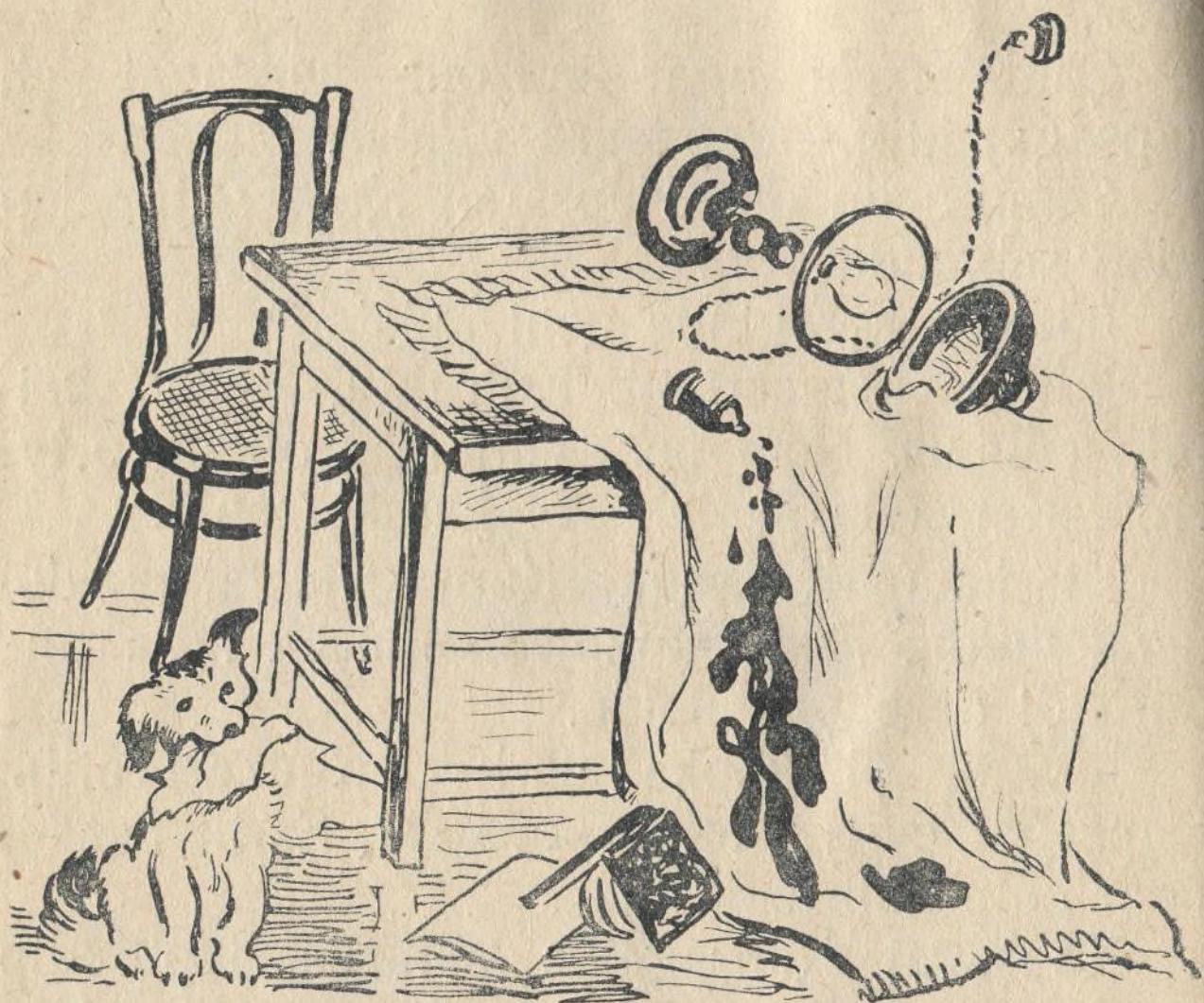
— Oj, ol кърка bar!—dep enezi ajttъ.
Kapşagaj çygyr, tonъң өгө sal, Шарик nenи—
neni edip salbazъп.

Kapşagaj Kapşagaјьс bararga tap edip
çyrele mec kelip չыбылдъ. Өdygynүп șnurogъ
cecile bergen. Șnurokъ виulap alar kerek onon
өскө չыгъларъп. Ajdargala belen! Mendezен
шnurdъ sranaј belen өtkyrip bolbos.

— Өdygym tort cecedim onzъ belen
bolor — dep Kapşagaj Kapşagaјьс mendep
шnurogъп cecip, olorъ ваза belen cecilvej
turдъ.

Bolvosto Kapşagaj Kapşagaјьс видъп var
çok kycile bulgadъ. Başmagъ өгө сасыър съ-
gala kiskenin ystyne вагър tysti. Kiske Kog-
къган воյнса tolъkka kire kondъ.

Kapşagaj Kapşagaјьс ezikke varala aca sogър kөryp ijdi... Bojьgar kөrzөgөr Šarik ајь çok neme edip salьptыr.

Съckan la erlen.

— Ajydaš, sen çakşы solъn neme uktынва?—dep, erlennin ajъlna kijdre չygyryp keliп съckan ajttь.

— Kiske kara—kulанъң koъlna kirgen dezet. Biske амъг bolor өji çetti.

Olor eky sogъzar bolzo kara kula tyry artpas: kiskeden—вөкө an çok.

Съckanga kiske de çaan an.

Өргөсөк.

(Сөрсөк).

Ак چалаңың ортозында аттың күү вазь җатть. Съсканак мантап kelele surадь.

— Өргөсөк, өргөсөк, кем җадыр җат өргөсөктө?

Birde karu сөс ugulbadь.

Съсканак чуртай berdi.

Калыр түзүр вака keldi.

— Өргөсөк, өргөсөк, кем тұнда чуртап җат?

— Men съсканак, sen kem?

— Men варылдууș вакасак!

Olor eky җаттылар.

Кылсыр көсты коjonok keldi.

— Өргөсөк, өргөсөк, кем тұнда чуртап җат?

— Men съсканак la варылдууș вакасак, sen kem edin?

— Men кырдың surtulduuızь.

— Bis le kozo җат.

Үсу чуртадылар.

Çылбыңдууș еçe tylkycek keldi:

Өргөсөк, өргөсөк кем өргөсөктө җадыр җат?

Men съсканак, варылдууș вакасак la кырдың surtulduuızь, sen kem edin?

Men kajdala çылбыңдууș.

Tөрty bolър җаттылар.

Onсоzыңың kijninen aju keldi, ogurup suradь:

Өргөсөк, өргөсөк кем тьнда çurtap çat?

— Men съсканак, вартылдууş вакасак, кыңда surtulduuş la kajdada çыльвьңдууş, sen кем ediň?

— Men slerdin oncogordь вылса тудуš.

Aju attың вазьна отурup, andardь arajla вылсывадь. Olor çyk arajdan ajudың aldypan сысьр aldylar.

Eki çaltanbas.

Vanja kojon kөryp aldy:

Bu ne аң boloton?

Bu meni çiir bolvoj.

Argانь kajdan таватан?

Kojon şyyp turu:

Мылтык çokto аңсы,

Meni өltyrer bolor.

Olymim kelgen turu!

Eki çaltanbas eki çara

Војь војьлан кастылар.

Kьşkьda өskө kijim kijdi.

Kьşkьda kojon ҹаңь tondu. Çajьвь вого tygi tylep ak сымзак tyk bydet.

Kьşkьda kardagь kojondь kөryp alarga kyc. Kojoппың ak өндү terezi өшtylerden аjtыр алър çat. Kojondo icegen, beletegen kursak çok. Ogo опъзь kerekte çok. Kursagь то-

bogo lo совырга ujuktarga deze kardyn ys-tynde сылы.

Sook emes, karyn ançylar, вөрьлер, tylkuler, ukyler kojongo korkuştı.

Kojondy argadap turganъ ak terezi le таңъ. Ol kajdaar kałp, kajda چазынганып васыттаап bolbos.

Katu ton.

Kojon bir katap jozka tuştajla ajdyp turdy.

— Bu senin топың kandyj kadaak çaras emes, karýndaş?

— Сып-сып че menin kadaak топыт meni ijt le вөрүнин tizinen argadap çat,—joz ajdyp turdy:

— Senin çaras топың arga bolup turu-wa?

Kojon ajttı:

— Meni terem emes, budym argadap çat.

Kьşкьdagъ вөry.

Çyzyn-çyyr derevnelerden: вөрьler тъпъган, ijterdi tudup, mal kытър çat dep tabış uguldb.

Çajyda agas arazında вөryge ucurazan ol kacar. Вөry çajyda toju.

Kьşkьda kerektil аյь başka. Ici sranaj tar-tylyr kalgan, kavırgalarып toolopto ijerin. Ac, ac!

Tyn kirzele вөry agas arazынаң съсьр çat. Derevne ujuktap kalgan, kajdada ot çok,

ijtter ајылдың карулда-та турғанын виlip тұрza
kelip қадар.

Çalanla kelip қадар. Emdi ого үсірабазын.
Тұрғузала қара тартала тамағын қыжыр ijer.

Derevnege kirele cedenderdin kijnine ke-
ler. Ijt опь sezip ijele yrer.

Ol deze cedendi azra kalър kelele tama-
ғын қыja тұдала arta taştap alър ojto съгар.
Derevnenin ijteri yn alъzър урyp turar. Kem-
de turadan съга конър kelele karanujda тыл-
тык attь. Bөryde қапыла cugul, korkorъ sa-
naazына da kirbes.

Teke.

Bistin teke агаş araladь,
Koju kaյп, koju cіvi ortozъnda çyrdi.
Tekege udura kojonok keldi.

— Sen аңысак, adын mege ajdъr ver.

Sen menin өlyмтum emeşin-ve?

Meni çip salar emeşin-ve?

— Men өlymтun emes,

Men seni çibeziм.

Menboro kojonok edim.

Agaş arazъnda ças өлөн çip, қадым.

Bistin teke агаş aralada,
Koju kaýndar, cіbilerle вагър
Ogo udra tylkycek tuştадь.

Sen аңысак adын mege ajdъr ver.

Sen menin өlyмтum emeşin-ve?

Meni cijr emeşin-be?

— Men əlym emezim, seni cibezim,
Men agaş ortozъna kuştar kəryp
Çyrgen kyzы tylkycek edim.

Bistin tekecek agaş aralap kajıñdar,
Cibiler le çyryp oturdь.

Tekecekke udura bery kelip çat.

Sen aycak, adyn mege ajdyp ver.

Sen menin əlymum emeş-pe?

Meni ciir emeşin-be?

— Men senin əlymyn, seni çup salarъm.

Tekecek surt etti—agaş arazъna kirdi.

Agaş kijnine çazъndь.

Aju.

Kъşkъda aju srañajla çystyn tujuk cerine kirdi. Cibinin tøzinen oro kazyp alala, byrler tazyp aldy. Ystynen deze çyradь obolop saldy. Aju ol orogo kirip alala çadyp aldy.

Agaş arazъnda kar çaat saldy. Agastardыn ystyle surgandar ədyp turdy.

Aju deze kъzъnala ujuktap çat.

Çaskъda srañaj aýp kalgan, vojlypъ icegeninen sъsyp alala, çem bedrep salyp çyret.

Kem kemdi tutkan.

- *Aju tudır aldım !*
- *Çedin beri.*,
- *Başraj çat !*
- *Ajsa bojn kel.*
- *Bozotroj tuu !*

Meni ada.

Men вөкө·дө çenil,
Өштүден ајтълагъм.
Тегин сранај çүрвеј,
Товоголор тeredim.
Karagaj вазьнда bijik,
Көндөjdө tura ededim.
Çenis, çalvyrak çuup,
Айльма ekelip çajadъм.
Çылу топъм kijip,
Кызъп çылу çyredim
Ças bolgon sajn,
Топъмдъ selijdim.

Tijin.

Karagajdyn cickecek budagъnda, мешке
ililgen turat. Опъзъ tijin kъşka kuşsak kurga-
dъp turganъ.

Kacan kuzuk възър kelgen tuzunda sraңaj въшканъп taldap beletejt. Ol опь agaștyп kөn-dөjne sugat. Birde kuzukтъ төrt, веs kilogramm tazъr salat. Tijin boo sraңaj çakşy taldama kuzuk çuujt. Kazъ çыldarda kuzuk мешке кавък вүтреj kalat.

Ol tuzunda tijinder воj-
ьпъп չъзъп taştap yyr-yyr-
le kedet. Olor kъstъ өtкүr-
gedij, çemdy çerler bedrep
çat.

Tylkynin baldarъ.

Tylkynin tөrt balazъ kynet çerde չъпър,
ojnop, воjъ воjларъla soguzъp turдъ. Kan-

дъјда тавъş uguldь. Tylkysekter korkыjla icegenine қазъндълар.

Çe korkъганъ tegin çerge boldь. Onzъ enezi bolgon. Ol, bir takaa tiştenip algan araj өңөлөр kelip çattъ.

Kelele araj късьрдъ... Tylkysekter icegeninen съга копър kelele takaапын ysty orto bardылар. Olor онь tişle çulup, ыркъганър sygyncyly онь ajlandыra çelip turdылар. Enezi karuldap oturdъ.

Tylkysekter өзүр—tornъсыр kelerde enezi olordъ tarvagan, tijin, kojon andаръна yretti.

Sraңaj kojon oškoş.

Tylky kojongo ajttъ:

— Men sraңaj kojondъj,

Çаңьsla men emeş қaan.

Kujrugum ватвак,

Сърајт çакшъ,

Sagъзт emeş kөр,

Tizim emeş kurc,

Tыrmагът каркыг.

Kусум emeş kөр,

Kojon çip қадът,

Onon өскө sraңaj kojondъj
bolor edim.

Symely tylky.

Emegen өвөгөн чуртадь. Өвөгөн емегене ажты:

— Сен, емegen, pirog възыг, мен вальктар вазър kelejin.

Өвөгөн bir canak вальк tudup alala сапыр çattы:

— Çапыр kledele көрзө, bir tylky өлгөн сылап çoldo çадыгь. Өвөгөн tyzyre çygyryp tylkyge вазър kelerde, tylky sranaj өлгөн немедиј къйтъктанвај çattы.

— Çе ви emegenniң топъна çaka bolor dep, canagъна salala, војь алдынаң вазър ijdi.

Tylky deze көгвөс arazъnda вальктардь ecij—tecij tyzyre taştap turдь. Вальктың oncozъn tyzyre taştajla onon војь kaca berdi.

— Çe emegen, мен sege топъна kандыj çaka ekeldim—dep өвөгөн kисындайт.

Kajda?

— Çakan da вальк ta ondo canakta.

— Emegen canakka вазър kelze çaka da вальк ta çok.

Өвөгөн өлгөн tylky emes, tyry bolgonьп bilip alдь. Kalaktap, kalaktap, arga çok oturtър. kaldылар.

Kьшty kem kanajta utkugan.

Çarganattar turапьп ystynde agaşтып kөndөjine kirip algan çадырьлар. Olor buttарыла кавыпьр kalgan başтарь san tөмөн bolup çaska çetre ujuktap çat.

Joz-Jezovic kışka kurgak çalbraktarla չավի-
пър salgan. Варылдууš bakalar çeniske kirip
kalgan çadър çat.

Aju deze چاјпа, kyzine semirip algan.
Къшкaa deze icegen kazър alala, ondo çadър
çat. Icegenin kar kөmүр salgan ogo deze
onon tamla çыlu.

Tijin kışka топъп selip alala çыlu bolzъп
dep çenis, kurgak çalbraktar salър ujazъп çazap
aldь.

Tylky icegenin beletep aldь. Icegeninde
çытзак çalbraktan çыlu tөzөk salър aldь.

Ajыъ çok вөryge oncozънаң комој. Ol
sook tynderde vazър воյпъп вөгу kozопъп
kozonдop çyret.

Agaş arazъпъп віcigi.

Nazar өвөгөн agaş arazънда karulсьk во-
льр çattъ. Bir katap Grişa tadaزъла kozo va-
rarga suranър aldь.

Olor colla çyrip oturdыlar. Ças kar çaat
salgan. Өвөгөн ajlandra—kөrip turdb.

Kөrzөn, ви ijdirgennin çапънда kандыj
kөр kojon azranър çat.

- Grişa kөrzө birde kojon çok.
- Sler kajdan bilip turъgar, taada?
- Isten.

Agaş arazъна çedip keldiler. Storozъп tu-
razъна çedip keldiler. Sarik dep ijdi turanъ
ajlandra çытап, мантап, кыңзыр turdb.

Tadazъ ajttъ:

— Ne, Šarik, bis çokto ајылсълар kelip ваг-
gan-ва? Bөryler kelip bargan turbaj baza.

— Sler kajdan bilip turugar—dep Griša
suradъ.

— Men agaş arazъпъп bicigin çakşъ ві-
lerim.

Kandyj ondъj agaş arazъпъп bicigi?

— Kөryp turun ijne, Çаш kar çaat salgan,
nele kelip barza izi artъp kalar. Agaş arazъ-
пъп bicigi ol bolor. Bu тъпъ kөrzөn ijttin
izi oşkoş ister. Çаңыsla onon çaan. Bu вөryu-
niŋ izi bolor. Ty ol çatkan is ol kojonпъп
izi bolor. Bu karda krest oşkoş, ondo karga-
lar çyrgen.

— Опъ bilerge slerge ne kerek?

— Bilvej baza! Isten kөrө aпнаң kъjarga
da, arganъ taap alarga da kerek. Ajudъ da alza,
is kajdaar bargalъпаң kөryp istep taap alarъп.

Agaş arazъпъп bicigin biler kizige agaş
arazъnda çadarga korkuştı bolbos. Ol bicik
biler kizige sranaј kniga oşkoş: kөrip, късыг.

Sook talalarda.

Tyndyk talapъп uzaak çerinde lkva dep
kicinek eskimos uulcak çurtap çat. lkva вој-
ьпъп kar turazъnda ojgondъ. Turazъпъп icin-
niŋ tal ortozъnda kazanda tjulen degen aппъп
yzi kyjyp çat. Bu ot çarъk ta, çыlu da boльp
çat. lkvanъп enezi ol kyjyp turgan ystin odъnda
kursak kajnadър vazъгър turu.

Төзөнір үжуктап қаткан аju тerezinen, Ikva тұра қызырди. Ikva, ak-kijik terezinen түжуктап көктөгөн kijimin kijip алды. Опъзь штанын, тоңын вөryгин, үләj қаңыс edip көктөгөн kijim вөльп қат.

Ikva, turazъпъң ezigin deze kөdyryp ijdi. Војь deze cicke uzun koridor la emgektep bardы.

Ijt tura копър опь ecij bardы.

Тышкарь съдыр keldi. Тышкарь sook emtir, ajlandыra karackъ turgan emtir.

Мънда, kyn, кьшкъ-da kanca-kanca aj, sraңaj kөryupvej қат. Çe қајьда deze kyn kan-cala ajga sraңaj аşpaj turat.

Мънда agaş tort çok. Опъң ucun, Ikva пъң adazъ turань kardan edip қат. Қајьда deze terelerden alancык ажы edip қат.

Tundrada.

Tundra dep, agazъ çok қаан сөldij, çalan çer, tyndyk talada sook çerdin uragънда, тош talajdъң çakazънда bolup қат. Кьш тънда syrekej uzak. Kajdarъ la kөrөr bolzon, bastra ak kar. Каçaa-la anda-тънда keneme agaştar la қыраа agaştar ucurajt. Ondo ulus војь-војьнаң syrekej uraak çyrtap қат. Tundrada қаткан ulus, ak-kijik azrap қат. Ak-kijik алдынаң војь la çenisti kodorър çip turar. Қаңыс çerde bastra çenisti ak-kijikter çip salganda eeleri onco ak-kijikterin ecidip alala, өскең cer-ge kөсүр вагър turat.

Tundrada çatkan ulus ak-kijiktiñ edin çip çat. Ak-kijiktiñ terezinen olor bojlorъna kijim kөktөр çat.

Ak-kijikterle tundranyң teren karyпың ysty le çorъktap çyret.

Ak-kijik çok bolgon bolzo, tundrada çurttaarga, syrekej kyc boior edi.

Toшtor arazъnda.

Kynnин tyndyk talazъпың uragънда yrgylci тошту, sook talaj çadър çat,

Ulus, ol çerdin аյп bilip alarga sanandь. Toшь odър, çol çazap alar dešti. Kөр ulus kөр kerepter suruu çok çыlyjdь. Kejle исър cyrer dirizabl' dep kerep le ucar dešti. Diri-zabl'dь çaan şuurgandu salkып tabardь. Diri-zabl' өлөrine çetti. „Өlyp bradъвьс, bistи arga-dagar“—dep olor radio lo sөs ijdi.

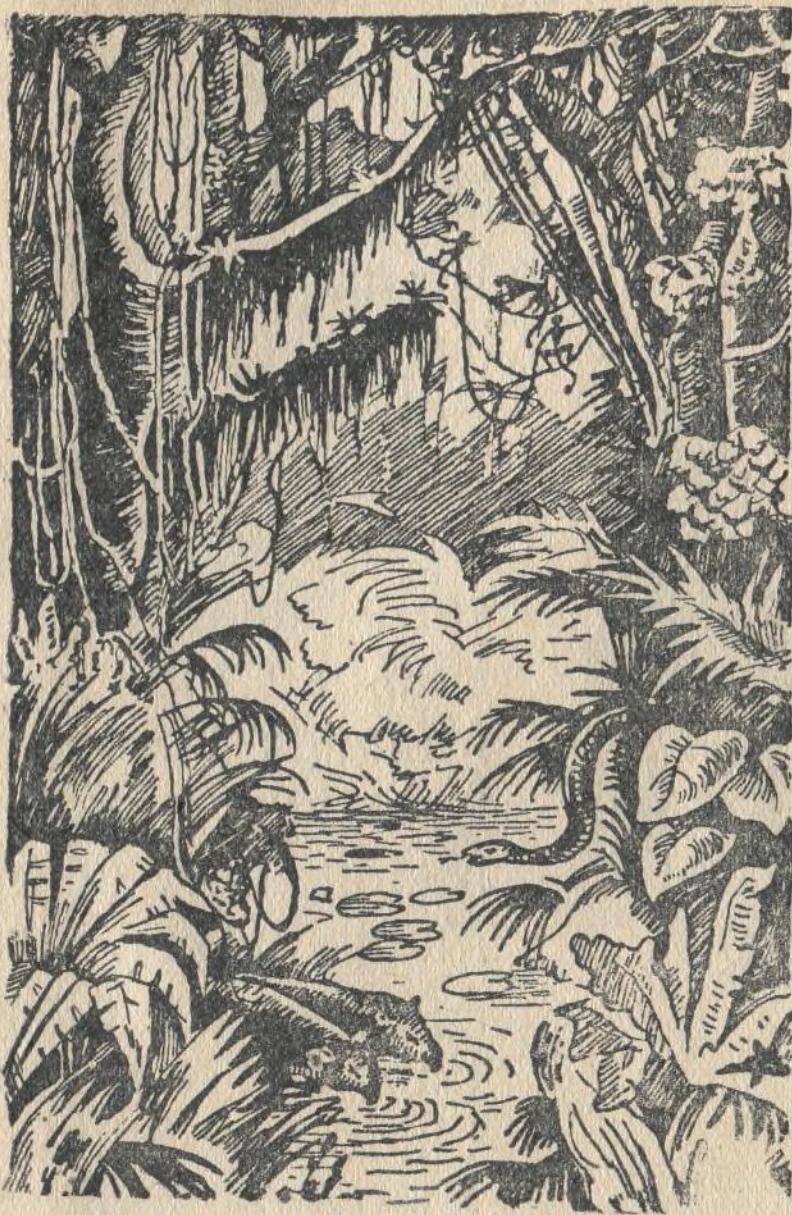
Өлүп çаткан улустъ argadaarga bistin toş oodoton, „Krasin“ dep paraxod atapър съкть.

Toş odoton paraxod sook tyndyk tala-pъп uzagъna вагър çat. Kajda la kөrzөп va-stra toş lo, toş! Agy ickeeri uragan la sajъn, toş tamla kaλңzъp turdb. Onь odorgo tam-la kyc voλъp turdb.

Toş odor paraxodton aeroplan tyzyrdi. Aeroplan, toş çalannың ystynde өlyp bratkan ulustь, bedrep ictь.

Ватър җадала, тоштың yстынде улус җатканып көрүр алды. Ол улус тиры емтir. Олор қытмьктангылаp җаткан. Olorго kursak таштап бергledi. Тоş odoton paraxodko, ol ulustы kapsagaj argadar dep radiolo сөс berdiler.

„Krasin“ baza la katap toşty odyp, војьна çol cazap turdy. Ucunda „Krasin“ ol uluska çedele, olordy argadap aldy. Ol ulus toştyн ystyne, веzen kynge çuuk çatkan emdir.

Izy talalar.

Çantajъn çыldъ ajlandra izy turar talalar
var. Agaştarъnda syren çaan agaştar өzyp çat.
Ondъj agaştardъn çilekteri de syreen çaan. Agaş-
tar çыl evrede byrly turup çat.

Agaştarъnda kuştar, çylandar la çyzyn-çyjr
anđar: leopardtar, çaanlar, kizi-kijikter.

Izy talalarda banandar, kofe eder agaştar,
caj eder agaştar өzyp çat.

Izy talalarda çыl evrede çanmъr bolbos çer-
ler var. Ondo өlөn dө agaştarda өspөs.

Onzъ kuu kumak bolor. Kuu cөl çerde
kumak la kumak.

Kizi-kijik.

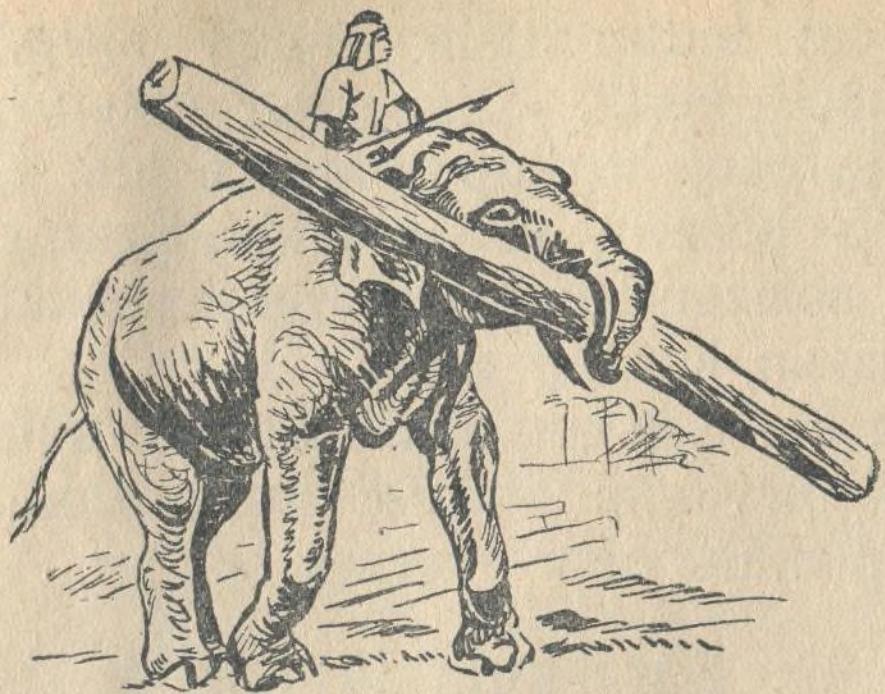

Bir matros
Talajla çyzyp keldi.
Војла козо,
Kicinek kizi-kijik ekeldi.
Onzъ tan adra oturup,
çerin sananat.
Војьпъң tilile
Мънада козондоjt:
Çылу kyn tystykte.
Menin төрөл çерим.
Menin нөкөrlөrim,
Agaş aralap ojnojt.
Banandar ajъ çok,
Ondo kizi-kijikter,
Kizi deze tort çok.

Tөө.

Çaan een cөldөrdө, suulu çerdi belen taap
albas. Cөl çerinde agaş la өлөн, çanъs suu var
çerde өзүр çat.

Мъндъj cөldөrdө çatkan ulus војьпъң nele
izine, төө malдъ tuzalanър turat, төө mal cөl
çerge çyрerde syrekej съdankaj. Suu, өлөн
çokko, ol bir kanca kynde çyrer. Төө mal-la
koş tartыр turat. Onъ kizide minip, çoruktap
turat.

Çaan.

Çaan dep an, izy talalarda çurtap çat.
Bu çaan dep an, syrekej bijik sındu. Онь^п
edi—sөөgi de syrekej çaan. Çe vi syrekej
çaan andь kizi kolъna tudup, қовоզъдър yre-
dip alьp turat. Kolgo turgan çaan dep an,
kizige syrekej tuzalu nemeni tartъp turat.

Bu çaan dep anda syrekej uzun ховот dep
tumcugъ bar. Ol, tumcugъla agaştardь tazъ-
lla kodoro sogъp turat. Kandyj uur agaştar-
dь çaan tumcugъla alьp, bir çerden,—bir çer-
ge aparыp turat.

Çaappъп balazъ suu keckenі.

Anсылар, balalu çaan dep andь—istep sy-
ryp oturdь. Çaan dep an, војьпъп balazъп
ecidip alala, anсылардан kасыр oturdь. Anсы-
лар çaan dep andь, teren suuga kъstap keldi.
Çaan dep an, војьпъп uzun tumcugъla бала-

zъп kurcaj tudup alala, suuga kirip, suula
çyzyp, kece berdi. Çaan dep aңпъң balazъ,
suudan syrekej korkup turatan boldь. Ol suu-
ga çyzyp kecerin bilbes boldь. Çaan dep aң,
војьпъң balazън suuga tijdirbeske suudъң yst-
tyne balazъn kөdirip bratъ.

Çaan aң, војьпъң balazъна karu bolър, онь
северlep turgapъп aңсылар kөrip aldb. Onon
çaan dep andь olor өltyrbes testiler.

Kara-kula la par.

Izy talalarda, agaş ortozънда, kara kula la
par dep, andar bar. Kara-kula la par dep an-
dar, et—kan ciir syrekej kazъr andar. Kara-
kula војьпъң alakanыла alakandaza bukanьда
çыга sogup salar. Par dep aң baza syrekej
вөкө de kazъr da aң

Kara-kula la par bisten kiskege bydystes, olor-
don olor kanca katap çaan bolor. Bisten ki-
ske сыckandy kөrgөндө syrekej uzaktan kalър
kelip онь tudър alat. Bu andar baza onoјър-
ok kalър çyret.

Azragan maldь vi eki kazъr annan koru-
lap alър turarъна syrekej kyc.

Aңпъң baldarъ.

Çaan ajudъң ujazъnda
Baldar çurtap çyret.
Olor uraak вагвај
Tyște syt icet.
Еңирде baza

Par baldarъla
Ujazъnda çatrajt.
Kanajtar тъпъ?
Ene ijtti baldarъnan ajgъr,
Pardъn baldarъn emizip çat.

Baška вөlyk kerek çok,
Çaş baldar kacanda nak.
Усу виригип алър,
Kemzineri çok kursak çijt.
Kizi-kijik le kiskecek
Тапьдьгар-ва? çok-pa?—
par balazъ.

Kejik tөrөgөndөр.

— Zooparkka baralъktар, men ondo bistin ajlda azrantъ ijt kuştън çanъs uk andarъn kөrgizejin—dep vozatъj Mişa ajttъ.

— Nege tynej vi?

— Ujga tynej—dep baldar oncozъ ajdьştъ.

— Bu nemenin tөrөgөni?—dep Mişa zerva çarъ kөrgysti. Atka—dep baldar vaza bildi.

— Ee vi Šarikтън ись—вөryler, ogo, tynej, ijt bistin naçъvъs, вөry deze өшtyvys.

Kara-kula тьrmaktу kolъп сөјө tudat, par deze ыркыганър tizin ыrcajtър turdъ.

— Bular bistin Murka dep kiskege tynej, се çanъs ondyj çovoş emes.

Kicinek Tom.

Kara сыржлу Tom
Kyn қылузъна syупвеj
Kunugup algan çyrdi.
Keen қараş өргөлөрдө
Кағынду bajlar қыргап turu,
Kul bolgon negrlar,
Kursak çok torolop turu.
Kul болър иштеген исун,
Кағынду bajlar негыrlarga,
Катсы съвьдып верип turu.

Кағындаштаръңды unduba.

Kara қysty uulъna.
Karu enezi kozondodь:
Kapşagaj өзүр kel uulъм,
Кағындаштаръң seniң var.
Adalar bolbogondь,
Uuldar edip bydyrer.

Meniң kara көстүүм,
— Ujuktazaң menen
uulъм!

Sarъ қysty uulъna
Karu enezi kozondodь:
— Kapşagaj өзүр көр,
uulъм,
Кағындаштаръң seniң var
Olor—lo kozo—birge sen,

Ot—kalaptu işke turup,
Əştyler le tartızańı,
Ujuktazań meniń uulъm,
Ujuktazań Ju-Dzinъm!

Ak čysty karu uulъна,
Amadap enezi kozondodъ:
— Канса огоопъп

çerinde,
Кынальп турған қадысту,
Каръндаштарьңдь undивай
çyr.

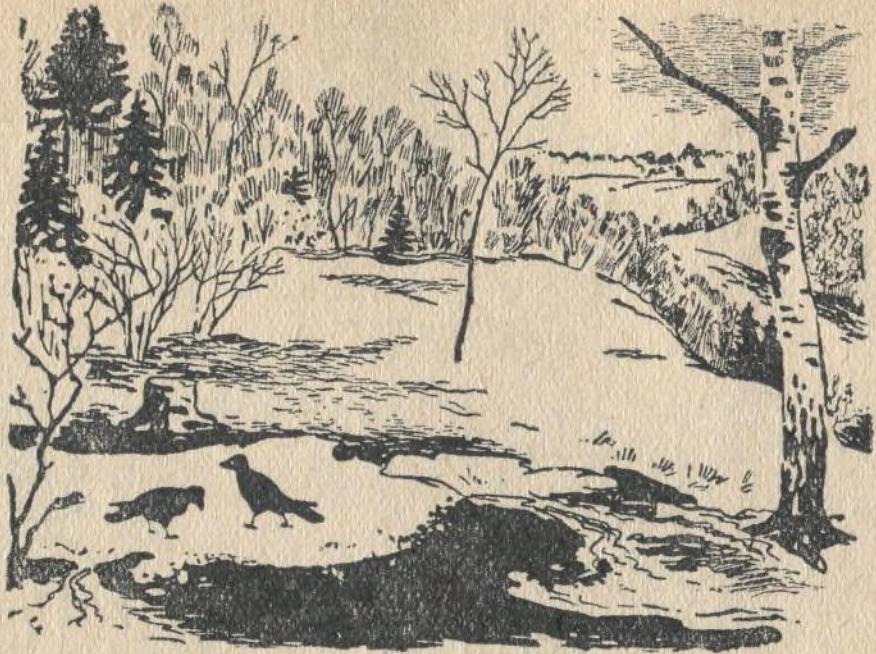
Olorlo kozo birge sen,
Ot—kalaptu ьшка turup
Өstylerdi çenip bazarъn.
Ujuktazañ, uulъm menin,
Ujuktazañ balam menin.

Cas.

Kalap soogъп çajatan,
Къшъп kyci съга berdi.
Ças kөznөkti kalъrada,
Къшъ kederi съgara syrdi.

Oncozъ soot չьrgalda boldъ,
Oncozъ kьstъ syrdiler.
Talan kelender kajъr съсьр,
Çaras yndenip turdylar.

Къş deze emdigee çetre,
 Çastь çaratpaq arvanat.
 Ças tam kъştъ elekter,
 Suuzъn тъпъда agъzър sylredet.

Ças kəznəktө.

Kəznəktin arъ çapъnda çut, sook. Agaştar, çыralар oncozъ вүг çok. Bistin kəznəktө deze suulu baluştopto bytkyl cad, sranaq ças oşkoş. Kəznəkkө ol'хапъң altyн salalarъ, si-ren' la lipapъң byrleri, terektilin çarşыпсаак byrleri çajыр turdь.

Vişnjanың budagъnda vircъсьпъ сеектерин çajыр ijdi.

Çer çokko өзип kaldъ.

— Ene, mege çakşъ sogono ver, men онь өskyrejn—dep Jura ajttъ.

Enezi çakşъ sogono taldap aldy. Jura çaan

şili bankaga suudan urala, bankapçı kırğıza
sogonozınp salıp kojdь.

Dar'ja emegen vazınp çajkar, katkыgъr,
turdb:

— Adanda maala bol! Adanda işci! Çer
çokko suuga sogono oturguzup saldb. Tuzym
sakъ! Ус kynniq vazına cogono suuga tazъ-
lıp sъgardь. Øre deze kék byri cøjildi. Kék
byri çarşık çaar cøjilip, kanca kanca byrge
belyndi. Kyn øtkөnlө sajın byri çaranyp tur-
dь. Bankapçı aru suuzınp apagaş tazıldar tar-
tıp turdb. Jura sygynip turdb.

— Kөrzөn çaanı, suuda sogono kanajda
øzyp çat.

Çaanazъ kөryp kajkar vazınp çajkar çat.

— Aj, sen kandyj kersy bolgon, Jura! Men
emdiguee çetre çer çok suuga sogono øzeg-
dep sanavagam.

Kyn kozulъp uzap turdb.

Kynniq sajın kyn bir emeşten uzap, sogъ-
kozulъp turdb. Enirgeri toçyr turar boldь. Tura-
nın çatıpsılaňnaq suu tamcylap uzun cicke
toştor boľp toçyr turar boldь. Kyn sogъ tij-
gezin, cicke toştor kaýlyp çыlyjyr turar boldь.

Kynniq—sajın kyn uzap turdb.

Kış baştalып turarda kynniq enle uzagъ
bolup çat. Çaskaart çaar çaskъ kyn kıştan
bir minuttaq vojyla blaap alыp uzap turdb.
Kyn kыrdan emeş erte sъgyr, kыrga emeş oroj
azъp badыp turar boldь.

Mart aj keldi. Mart ajdaň 21 kyninde tyş
le tyn tynejleştı. Tyştin uzagъ 12 cas, tynnin
uzagъ 12 cas boldь.

Kar kaýyър çat.

Kar kaýyър suu agър çat,
Kyn çastың өнин tartындь.
Udabaj kuştar oncozъ edip çat,
Agaş byrlerle çamъnar boldь.
Tenere çetkilince ajas,
Kyn uzap çыlyj berdi.
Katu salkындар çogolър,
Uzak kelbes bolo berdi.

Ças kelip çat.

Ças kelip çat. Boýla kozo kөр iş ekelip
çat: bastra pardь kөdyrip, ашъ yrendep salar
kerek.

Çastың kelip çatkань çakşы sygyncily.

Bistin kolxozto kiisып çanysla kъra izi
kereginde bolър çat.

Kapsaj, kapsaj ашъ cacar, birde kyn tegin
өткүрбес.

Yreni вiste onco belen—aru da, kozында.
Aş salar maşinalardь deze oncozън yze şinqile-
begen. Aş salar kyndi tegin өткүрбеске олор-
дь turguzala kөrөr kerek.

Ças kelip çat, ulustъ saktabaj mendedip
çat.

Toşto.

Suudъn tozъ acыldъ. Suu kөnigip tавъzъ тъпъдъ, toştor тъгъндашъ çat.

Çaan toş agър keldi. Опъп ystynde ijt oturup çat. Toş suudъn çakazъна çuktar keleerde, ulus ijti kөryp çat.

Toşty baza la suudъn ortozъ çaar apardъ. Derevnenenin ucunda burulcъk var. Suu toşty baza la çakazъ çarъ apardъ.

Ijt çerdi sesken çerde, suu tөmөn kalър ijele kapsagajla съgara çysti.

Kurgak çerge съgala silkine sogъp ijele kelip mantarda, cala kөryp kaldъвъs.

Argadap aldbъvъs.

Maşutka, suuga baralъk: ondo toş onoj-dolo çыzьrazъp çat—dep Vasja sъjпьna къj-gыrdъ.

Mişa çygyre berdi: varotazъn çabarga undъp salgan.

Suu vi turъ, tort çaanap kөgөryp kalъrtыг...

Toş çыzьrap çat: trax, trax...

Bir kanca тъгъndar, војь војьпъп ystyne kanajda съsъp turganъп Mişa kөryp turdъ.

Mişa kenetijn kөrzө, kъrdan nede mantap kelip çat.

Vasja, vi bistin kyren bozu emes-pe? съп ol kөrzөп sraçaj suu çaarъ mañtar çat—dep Maşa kъjgyrdъ.

Bozu suu çarъ mantarda опъ есij kycyk syryp kelip çat... Bozu kycyktен касыр. çat. Çe sraңajla suudъң çakazъна җедип keldi.

Miša kөrzө, bozu тоштын ystyne kalъjla түрь. Bozu turup algan چerde, тош چарълала ajlandыра suu kөryne берди.

Bistinъ возибъсть тош aparatan emtir!—dep Vasja kыjgyrdь. Тош арајьпан tam urap вагър çat.

Bozu deze асътсылу мөрөр çat. Vasja kaja kөrzө suudъң çakazъnda suu çarъ eңcejgen agaş түрь. Ol алдындагъ budagъна съсыр aldь.

Onon Maşa — ol suudъң چарадънда tegeeni ekel—dep kыjgyrdь.

Vasja tegeeni algan воյпса agaştan bozu turgan toşko tyzyre kalър ijele, tegeele agaştan ilip aldь. Bar çok kycyn tartыпър tegeeni tartыпър војь deze возинъ suudъң çakazъ çar ijdiп turдь.

Maşa deze bozunъ tudala воъ çaar suu-
dъn çaradъна съgara tartъp aldb. Onoñ syy-
gen bozuun kucaktanъp turdъ. Bozu deze baza
sygynyp onъp kolъp, çyzin çalap mөrөp turdъ.

Mazaj apşyjak la kojondor.

Ak tajgalardan tyşken suularъ,
Ak çalandarga çajla berdi.
Kөр agaştar agъzъp turdъ,
Ajdarda ol orto men
Agaş kememe oturup,
Odъn bedrep çyryp ijdim.
Odъnga çaraagъn tudъp turdъm,
Okryndu suu kirip turdъ,
Ortoluktardъ alъp, kedyryldi.
Suu alъp bratkan ortoňkta,
Çelbendezip turgan kojondorъ.
Suudъп съgагып sakъp turdъ.
Suudan kudъ съkkan kөrkijler.
Sooko тоңыр kaltъrazat.
Kalvъg kaýktъ ezip tuyр,
Kojondorъma çedip keldim.
Kolgo tutkan mal oşkos
Кыjтык çogъnaq çoboş turdъ.
Biryzin kulagъnaq alъp,
Kememe oturgustъm.
Kemege oncogor oturugar dep,
Artkapъna çakylta ettim.
Кыlcыг kөsty kөrkijler,
Kemege kijdire kalъdylar.

Karaqyr kөryngen ortolъktъ
Suu yze альр ijdi.
Sujman ваstu kojondorgo,
Men çakarumдь ajttym.
Menin ajtkanъмдь uсьgar,
Ajtkan sөzimneң съkragar,
Mazaj apşyjakka ukkur вольгар,
Çaan suudь өdyp съктьвъс.
Çaan çaratka çedip aldъвъс.
Kunukkan korъkkан kojondor,
Koju aral çaatъ eles etti.
Bar kycile maңtадь.
Men çakarumдь baza ajttym:
Em oncogor вагър сазъпъгар;
Кылсыr kөzyger kөrgyspeger.
Ak çarъkka çyrgy়spesim,
Ak tereger sojorgo
Антара adър ijerim.

Taap ajt:

*Çortsom, çortsom izim қоқ,
кессем, кессем қаш қоқ, сар-
сам, сарсам таркај қоқ.*

Taandar қас асыр алдылар.

Taandardын yyrleri kajdala көптөди. Къштъ taandar қылу چerge өткүрген. Olor ojto keleurge syreen mendegen.

Çakşy ajas kynderge kynyne қызыл солтандар.

Çoldo olordь қаан сал-
кып tabardь. Kyci kirely
куштар қызыл toolудаң өлді-
лер. Ozo en-le kyci arga-
luzъ исуп keldi.

Emdi olor amranыр
çat. Olor چерле җorgolop век tumcuktaryla
сокуп kazър çat.

Bu kem?.

Onco kuştardan kara,
Къраны күрт көңстан арсыжтан
Кърада арь бері kalыжтан
Kandyj kuş...

Bistin karulськтар.

Aştyň tyzymin kóptedөrgө biske kem во-
luzър çat? Kөzi kurc, kanatu bistin karulсь-
ктар: karlagastař, zarjankalar, zjabliktar, ciztar,
la ovsjankalar, вагсъктар la strizter.

Olor kor çetirer kurt-kопъstardъ çip çat.
Şak olorgo bis skvorecnikter ettibis. Şak vi-
larga uja çazap agaška ilgenibis.

Үредыly вааrcьk.

Aңсы-өвөгөндө киисыndap biler вагсък ват
bolgon. Ol өвөгөngө, kajkamсыlu kuşty kө-
rөргө ajdaş çatkan kiziniň uulcagъ çantaýn
kelip turatan. Өвөгөн опъзьнаң suraar:

- Sen вагсък kajda?
- Barcьk turguzala кыjdygar:
- Mъnda, өвөгөn!

Bir katap өвөгөn yjde çok bolgon. Aýly-
daş kiziniň uulcagъ kirip keldi. Ol kulugur

вагсъktь urdarga sanandy. Bar-
съktь tutkan-la воjыnca karma-
nъna salъp ijdi.

Ol-la тарыjn өвөгөn kirip
kelele suradъ:

Sen kajda вагсъgaş?

Men тъnda, өвөгөn—dep
igсыпъq karmañnda вааrcьk
ват — çok kyci-le кыjdygъr
ijdi.

Taap ajt:

Ucar ajlcylarga beletep,
 Baldardyn etkeni turacak,
 Ucьnda sakyp alganъ,
 Ajlcь nökөr...

*Udabas ças. Baldar. күз -
 tarib utkiugat!*

Turunalar usup çat.

Açagyp kөr, ças kelip çat,
 Turunalar çergeleşken usyp çat.
 Altynbj tyste kyn izidip:
 Suu deze cer sajyn agat.
 Udabas sege ajlcylar keler.
 Ujalargyпьн kөvizin kөrөrin
 Uzun tyiske, taqnan—tanga
 Çart yndy kozondoryn ugagyn.

Karulcьktar.

Baldar pasekaga bardylar. Ul'jonyn ystyn
 alala kicsindazat:

— Taadamnyн tenegin! Mөd karuldarga
 karulcьk turguspas:
 Adaru deze mynda-la ajlanьzat.
 — Zu-zu-zu, oncozyn kөryp çadym!

— Zu-zu-zu, taadaңа ajdarът!
— Zu-zu-zu, tumcugъңа сагаՐът!
Опъң kijnineң baza viry. Onon вutkyl roj:
Uulcaktar korkyjla kастылар. Мөд çакшыла,
çаньс karulcьktar көр исун тъпајда ajdьzat.
— Ajdarът, ajdarът, ajdarът!

Adarular.

Çaskьда karagър kelgen çerde,
Cecekterdin başkъзь kөryнyp kelerde,
Voskon kaапьң tergezinen
Çьdbъ çaraş, mөdty kajrcaktan
Baştapкь adaru исуп съгат.
Erte съgar cecekter sajn.
Çaraş çastь kөryp alarga,
Ajlcьlar kacan keleten,
Çalan kacan kөgөrөtөn,
Вьçьraş kaյцпьң kacan,
Çelimdy byri çajylatan.
Çaraş çыttu çodra,
Kacan carastra çajylatan.

Bir katap tөgyndezen ekincizin вутpester.

Bir uulcak koj kавыгър çyrele вөry kөrgөn волър кыjgyrdь:—Bөry, Bөry! Boluzьgar!
Ulustar çygryzyip kelze, meke волър kальдь.
Ol onojup eki, yc katap kыльndь. Bir tu-
ста вөry сын keldi. Uulcak kыjgyrdь:—Bөry,
вөry, kapşagaj! Bөry!

Bajla ваза төгүндеп турған тұрь деп, улустар сананала келбеди. Бөry кorkor нemezi çok bolordo, kojlordың oncozың tudup кыгър salдь.

Балък.

Baldar karmaktar қазап алала, виukka вальк tudarga bardылар. Cas krely oturdылар, sranaj tiштевес.

Karmaktарын қиир өскө қерге варарга санастьлар.

Karmaktарын тартарда karmagып возотроj çat. Bajla қаан вальк тұрь, өмөлө тартылар.

— Çe съсыр klet, съсыр klet! Bir, bir, bir!

Съгара тартыр keldiler. Опъзь sranaj қытък, өлөңгө иjмальп kalgan sapok boldь, adanда вальк вол!

Taap ajt:

Çol typ-tys, aqaş at, aznava-
gan, taritör çat, қашыла киј-
иағла, buldař çat.

Ви мен.

Ус culmus аңсылар,
Suuda kyreştiler.
Koјtъkkan өrtөk
Çыraa kirip çать.

Biryzi къждырдь—өртөк!
Ekincizi ajttı: çylan.
Усунцизи каткыrala
Къждырдь—Bu men.

Kolxozko kirdi.

Aldınan.

Egor'evskij dep derevnede Fedot dep kre-stjan kizi çattı. Bir katap Fedottı çuunga къ-
сырдылар. Ondo ogo ajttılar.

— Fedot өвөгөн, kolxozko kir.

Slerdin kolxozygar mege kerek çok dep
Fedot karuun berdi:—Војтпъң аյлымда мен
војт eezi. Isteijn dezem işteerim, амьрајп
dezem амьранагыт.

— Kolxozko kirvej saldь.

Ças çedip keldi. Kar kaýıldь. Çer karan-
tyladь. Çalanın aru kej sogъr çat, Fedot
војтпъң Kula adыn saldagа çegip aldь. Къ-
razын syrerge вагър çat.

Fedot belin de kъskapвај saldanып ystyne
çadър syrip çat. Tal tyşte Grişuxa dep uulъ
kalastып çartысьп-la bir baluştöp kvas ekelip
çat.

Kula adь deze buttarып çyk le arajdan
къйткытадър çyret. Kъşkыda azral komoj bol-
gon. Olendi tal ortozъ salam la kozър ver-
gen.

Fedot azapър alala bazala işteer. Çapъs-
kaan kөр iş bydyrip bolbos.

Kolxozcylarda.

O1 lo erten tura kolxozto iş baza өдүр турған. Traktorlor kolxozko enirde kelip kalgan. Erten tura ertelep traktorlorgo altы misty saldalar ile sogыр alala кырань syre bergen.

Traktor çalanla вагър җада, typtys çalbak plastardы andandыгър turдь. Tal tyşte kolxozcylar azandылар. Traktor çyrer kuxnja çalanga yzy kyrsak ekelip berdi.

Traktoristtar azапър alala, traktorlorь vazala kyrkyrep, çalanla çortылар. Enirge çetre çaan aktы syryp bozottылар.

Çaj өtti. Fedotтын аш tyzymi as bolup kaldы. Kolxoz deze аш tyzymin көр aldь. Kolxozto işteri çenil, çadarь çaksyzын Fedot kөryp viliп aldь.

Fedot çaskыда kolxozko kirdi.

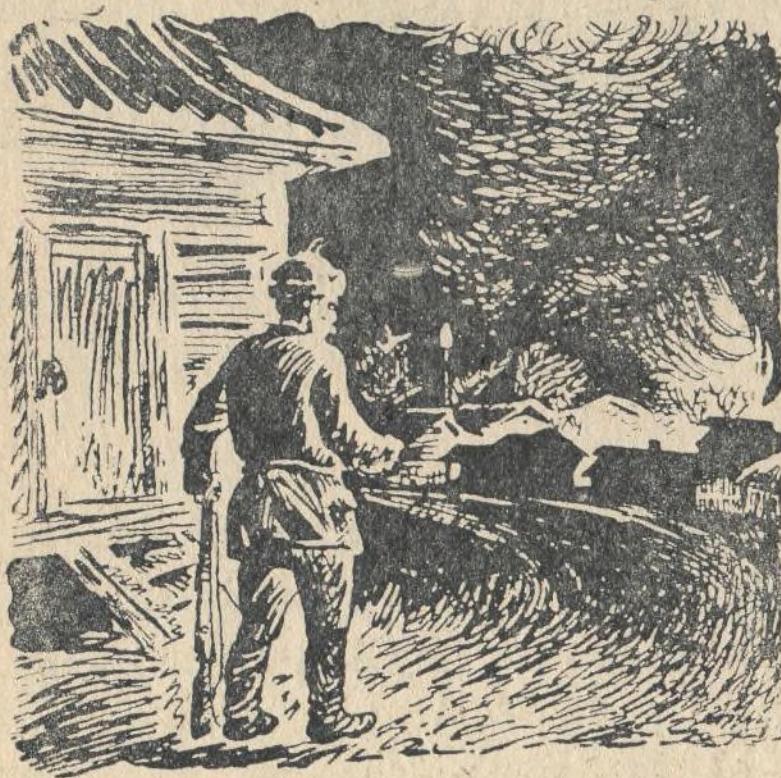
Kuznitsada.

— Ej, çakşy uzym,
Taka çok menin adym,
Опь меge takalap ver,
— Опь ne takalabas!
Kadu vu takan vi,
Adың emdi takalu!

Çоппъң қөөзөzi исин.

Kolxozto yren edip cacarga yren beletep aldýlar. Ol yrendi ambarga urala Stepan өвөгөndi karuldadýp saldylar.

Baj kulaktar kolxoztъң kъra izine tutak ederge, kolxoztъң yrenin uurdap alarga symelen-diler. Sanangylap aldýlar.

Semen өвөгөndi ambardan çyre bergedij edip peni eder? Өшtyler опьн turazъна ot tudar-ga sananyp aldýlar. Ajsa bolzo çонпъң қөөзөzin taş-tap ijele, војьпъң қөөзөzin ajтрала-rga varar bolor-bo-deсти.

Kanajda sanan-

gan аյпса-ок ettiler. Stepan karulda turup çattъ. Tyn. Ajlandъra onco атыг turдь.

Kenetijn derevne қапынан қыждь съккапъ uguldь. Kөrzө: Өrt. Ulus үygyryzip Stepan өвөгөнгө қыждыгър turдылар:

— Kapşagaj үygyr, Stepan, turan kуjup cat.

Çe Stepan қытъктавај turдь.. Өstyler ҫastырдь. Stepan өвөгөн војьпъң ҫөөзөzin корулarga варвадь. Опъң ҫөөзөzi узе kуjup kалган, kolhozтъң yренин korylap alдь.

Kolxoz Stepanga съj berdi: ҫаңь tura тудър berdi, bastra bilezine ҫаңь kijim berdi.

Talan kelen.

Kөlөtkyde agастardь
Kyn съсър ҫарытть.
Ak ҫалаппъң yстыnde
Cicke ak вии сөjyldi.
Agaş arazъnda ҫaraş yndy,
Kejde kajър kynge ҫыltъrap,
Talan kelen keen kozонdодь.
— Biske ҫараş ҫас kelgenin
Men ylgerlep kozонdop turum!

Sөstөrile kerekteri.

Bistiң өstyleribis var çok kycile, biske ҫаңь үyrym bydyrerine сaptъk ederge albadapъr ҫадылар.

Kulaktar bildirbezinen kolxozko do kirip turganъ var. Olor kolxozko kor, ёғып çeti-
rerge kelip çat.

Kulak kolxozтың skladъna kladovscik vo-lup kirip algan. **Oл қуунда тъпайды айтты:**

— Kolxozto aشتың tyzымин kөdyrerge kerek.

— Кыгаль талдама yренле yrendeer kerek.

Војь deze nenі edip çat?

— Akыр sortop salgan yrenge сөр үрүп kөrejin. Сөpty yren cacsýndar, tyzum komoj bolor.

Kulak kolxozto konjux bolup kirip aldy.

Oл kolxozto uguza тъпайды ajdyp turдь:

— Kolxozтың attarъ semis bolor kerek. Çantaјын kандыj la işke tutagъ çok сыkkадыj eder kerek.

Војь deze nenі edip çat? Attardъ komoj azrap çat. Attardъ sugarar өjinde sugarbas, sugarza suudъ çetkil вегbes. Sulанъ uurdap turar. Attar aгыр turza ol sygynyp cyrer.

Kulak traktorist bolup algan. **Оньп sе-stори:**

— Кыгаль өjинең ozo возodo syrelder, ви-стин brigada mergendy!

Војь deze nenі edip çat:

Traktordың birde gajkazып, birde erezinin uштуп calar. Is yzylgen. Онь өjinde bydyryp bolbody.

Kolxozto bolgonъ.

At azraar konjux sarъ tanla attarga sula bererge bardь. Çakшъ degen attar turgan къртарьnda attar çok bolup kaldь, ijterdi deze korondop өлtyryp saldylar.

Konjux vazъп tudunup kalaktadь:

— Çakшъ attardь urdap sojъp saldylar!

Kolxozcьlar çuulup keldiler. Ne bolor?

Kolxoztъп predsedateli deze aldънап veri Silantij la Petrga sereenip cyrgen. Olor kolxozto kirip te algandar bolzo, tujukla kolxoztъп keregine kimirenip turatandar. Kolxoztъп izine tutak bolo berze olor sygynyp turatan-dar.

Predsedatel' eki clendi alala Silantijga вар-дь. Silantij yjde çok boldь. Olor Petrga вар-дьlar. Onzъ da çok boldь. Bu kandyj ucran. Çakшъ degen attar çok, Silantij çok, Petr çok.

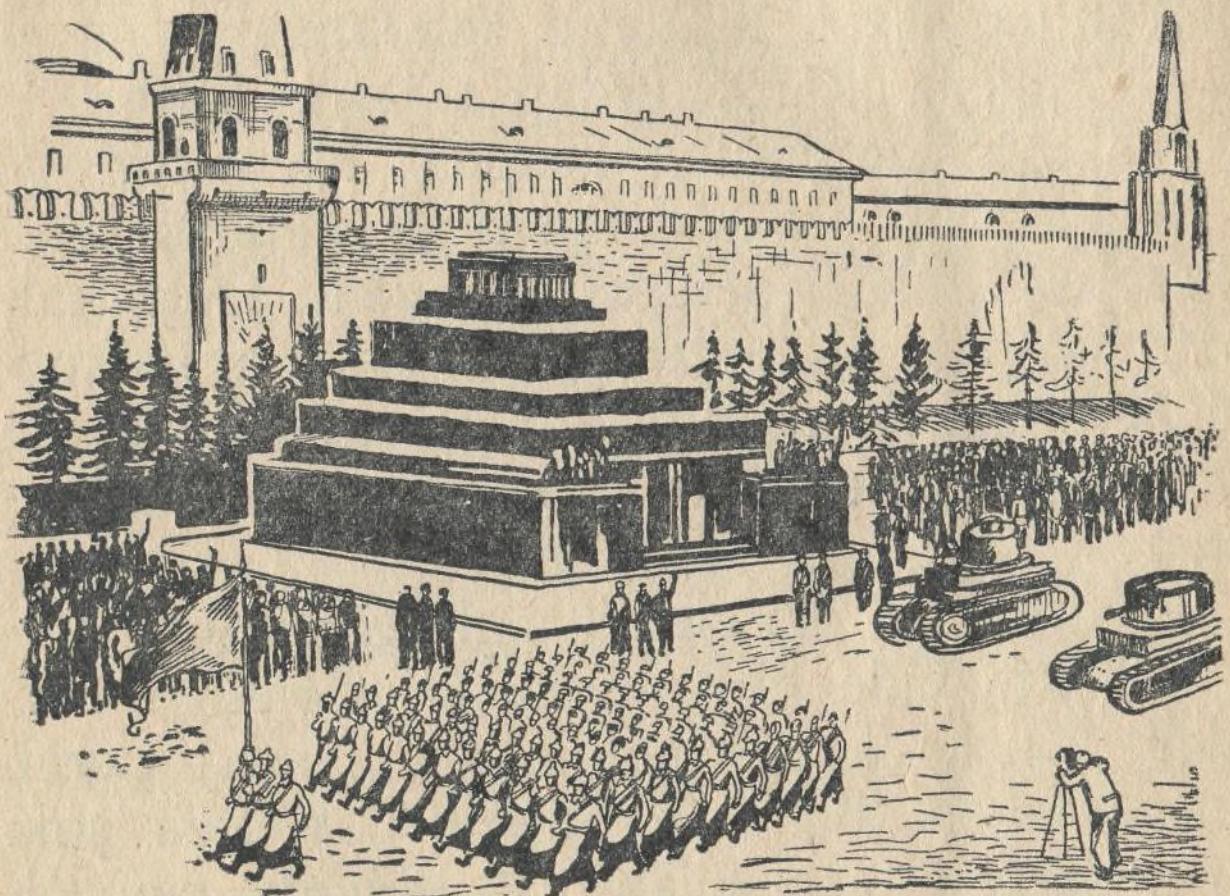
Bedryyl ettiler. Silantij la Petъrdь taap al-dьlar, attar olorlo kozo boldь. Silantij la Petr kulaktar bolgonъ çartaldb. Attardь kolxozko ojto berdiler, үrcьlardь deze sudka berdiler.

Үrcьпъп вөrygi kyjyp çat.

Bir derevnede krest'jan kizinin akcazъ со-goldь. Krestjandar çuulъp alala, akъr үrcьпъ kanajda tabar dep kicsindaшь. Kenetijn віryzi сосьда kъjgyrdь:

— Үrcьпъп vazъndagъ вөrygi kyjyp çat.

Bir uul tyrgen вөrygin вазънан алър көрди. Опьң ирсъзып онсоозь билип алды. Опьң ла кийинде,—ирсъзып вазънда вөrygi күjур çат—dep ajdar boldылар.

Майдың вәстаркы күni.

Orom ici çajkangandыj,
Тавьштаныр kyylep turu.
Toozъна съкpas albatъzь,
Oromlo sygyncily вазър turu.

Bastrа ороопын çurtъ,
Bu kynde çыргap turu.
Toozъна съкpas albatъ,
Bu kyndi bajramdap turu.

Mışuk bajramda.

Майдың ваشتаркъ күнинде Mişuk бастра șkolyla Кызы Cerydi utkip съкътъ.

Aeroplандар исть, комъс оjnогонъ ugulдъ. Attar la çоju cery вазър çattъ. Uj тыltъktar вазър çat, tanktar çылъзър çat. Oncolorъ „Ura!“ dep къждыгъштъ. Mişuk-la oncicolorъ-la kозо къждыгър turдъ. Ogo Кызы Cery syreen çарадъ.

Parad.

Kajra bolbos pexot bazar—

Кем çilbily съсьгар!

Оль eecij таң attular

Ogo slerden kem çedizer?

Оль ecij uj—тыltъktar,

Оյн çepsel emes bolor.

Өрө kejde z... z... zu... zu... u.

Kөs talganca kөryp turum.

Өрө bijik tumanda,

Uсаасылар aeroplanda,

Ol oncozь—ismekciler.

Ol oncozь—krestjandar.

SSRS-tъ korularga,

Oncozь tөzyle turup съгар.

Къзыл вайрам.

Bastral kol kycile çatkandardың улу вайгамъ—Majdyn baştarkъ kyni bolgon. Enem kicinek Marusjapъ къзы plat'jala kijdirdi, Adazъ Marusjapъ oromlo apardъ.

Syreen kөр алватъ къзы маапъ tudungan oromlo vazър oturdъ. Turalardың oncozьлынystynde Къзы маанылар çajыльр turdъ.

Marusja ajdat.—Işmekcilerdin вайгамъnda oromdo kандыj çakшъ!

Uraak tyndyk talada majdyn baştarkъ kyni.

Kyn, kynniң sajn tamla vijiktep kөdyrilip turdъ, tyn deze tamla kъskarър turdъ.

Udabas tyn srañaj bolbos. Tuduş uzun tys bolor.

Kynniң çarkыпъна kar-la toş kөs kыlvъgar surkurap çat.

Majdyn baştarkъ kyni çedip keldi, sook deze emdigele çetre turup çat.

Tyndyk talanың baldаръ sookko yrenip kalgan. Olor çaan ulustar-la kozo тъп-tan majdyn baştarkъ kynindegi demonstratsijaga вагър çat.

Olor vajramga maanyla plakattar çazap, şkojып çarandыгър algan. Olor sovet çaar maanylarып, plakattarып tudunganca, sygyncily vazър, majdyn kozоып kozondop çadylar.

Demonstratsja vozogon. Уренгиктер radio ugarga la Moskvanyң urencikterine pis'mo ви-циирge мендеп školъ çaat вагър çadylar.

Olor tyndyk talanъп baldarъ kardып, то-стьп ortozьnda majdъп vaştarkъ kynin kanajta ətkyrip turgan, ças cecekty cerde çatkan nө-kөrlөrine kicsyndap bererge çat.

Adazъla bajramda.

Ertem bajram, — Majdъп vaştarkъ kyni. Adazъ demonstratsijaga barar, Tanja baza va-rarga çat.

— Adam, adam, meni kozo aparzan.

— Apargajt.

— Adam, çanьskan çyre verbezin dep Tanja kөryp turdb.

Akъr uzak uktabaska kandyj ep tabatan?

— Sanapъr aldъt, sanapъr aldъt!

Adam ujuktaj verdi. Tanja orinъnaq tuyzyre çygirele, viisacak alъp aldъ. Buudъп vir исъп adazъппаq sapogъnaq viuladъ, vir исъп deze vojъппаq koљnaq ogorp alala amъгънаq ujuktaj verdi.

Adazъ erten tura ojgonъp keldi. Sapogъn tartsa kelbes, baza tarttъ kelbes. Kөrzө vii bulap salgan.

— Bi ne boloton?

Buudъ тъңда tartъp turdb. Tanjanь arajla orynnaq tuyzyre tartpadъ. Tanja kыjdygъp ijdi. Buudъ kөryp ijele onsozъ sagъška kire tysti:

— Мъпь мен вуулагам. Ojgonbos во-
lorьт dep korkъгам.

Men iшmekcilerdin вайратына baratan tu-
rum dep Tanja sygynyp katкъгър turдь.

Derevneden gorodko.

Tozъndu çolgo сөjile,
Toozъ kөр abralar barat.
Опъзъ çaan gorodto iшmekcilerge,
Çakşъ azъп kolxoz ijет.
Tadazъпъп abrazъна,
Vanja çеeni oturat,
Vanja sen gorodko-ва?
— Taarlu ашъ арагър çадът.
— Arър сылап turgan bolzon,
Аврага отыр aparагът!
Tartkan ви аş kursaktъ,
Tutagъ çok çetirzevis,
Traktor cepkendi ol tuzunda
Bis kolxoztor alаръвьс.

Enle baştap gorodto.

Petrunja altъ çашту. Ol gorodto kacanda
bolbogon.

— Çe Petrunga gorodko baralък—dep ви
katap adazъ ajttъ.

Poezdke oturala bardыlar. Petrunga çantajып
kөznөktөп kөryp turдь. Baştap agaştar de-
revneler kөrdi. Ucьnda çedip keldiler.

Petrunja көр, gorot tu ol turъ—dep adazъ ajttъ. Poezdeң съгара bastылар.

Petrunja kөgүр turza çaan çaan yc, төт kat turalar boldь. Turalarda magazindar.

Adazъ ajttъ:

— Gorodto çyzyn-çyur magazindar көр. Mьnда өdyk sadър çat. Tu ol ondo bicik sadър turgan magazin. Bis erten ogo vazър bicikter alагъвъs.

Turalar la magazindardsъ otkyre trotuarla ulus mendesty vazър turdylar.

Petrunja derevnede ondyj көр ulustъ kөrvөgen.

Tu ol oromdo tramvaj kelip çat, ondo ulus baza toltsra. Onon өskө ulustъ avtomobil'der аяь beri tartыр çat.

Oromdъ kecire vazър bardylar.

Kenetijin Petrunka korkыган воյпса tuura kalды: Kijninen tabystanyp bir korkustu neme kelip cattъ.

Ol avtobus ijne,—dep adazъ ajttъ.

Bir minuttyq vazъnda Petrunka kyjdyrdы:

— Ada, ada!—Kөrzөn! Ajldardы!—dep adazъna elektriceskij lampalardъ kөrgysti.

Baza bir orom çaar buruldylar.

— Kandyj uzun trubalar! Bu turanyp reckeleri çaan bolvoj kajsyp—dep Petrunka kөrgyzyp turdy.

— Mьпзъ—fabrika, ondo вөs sogъr çat,—dep adazъ ajdъr berdi.

Aza berdi.

Baldar ekskursijadan çapър kelip çattъ. Tanja tuura kөryp, baldardan artър kaldъ.

Tanja өскө oromgo съсър keldi. Ать веги kөrdi baldar kөryupbedi.

Kajda baratan? Bilvej turdъ.

Oromdo postto militsioner turdъ. Tanja onon surarga çaltanър turdъ, ѡе militsioner bilip saldъ.

— Sen ne azър çyruп-ве?

— Tanja çanьsla вазъп kekidi.

— Војьцпъп adreziп bileriп—ве?

— Bilerim.

Kanajda çanatапын militsioner ajdър verdi.
Ajльпаң da uzak emes bolgon.

Çol bilbes bolzogor militsionerden suragar. Ol kacanda slerge boluzar.

Tramvajda.

Tramvajda ulus kөр. Toktogan çerde вазада kirgileп çадар. Aldыndagъ төрт çер balalu yj ulustardып. Biste ondyj eezi bar. Aldыndagъ төрт çер baldardып bolor. Bazala toktodъ. Kolъnda bala tudungan yj kizi kirip keldi. Ogo balazъп tudup turarga uur. Ajlandra kөrзө çер çok. Baldardып çерleri oncozъ вош çok.

Vasja balalu yj kizi kirip kelgenin көрүп,
оның отurar چери çok bolordo, oturgan چeri-
nen turala ajttы:

— Ottygar men turaјын.

Derevnede gorod.

Kөрөліктер, gorod derevneniң turazъна ki-
rip kaldы emeş-pe.

Шилілі lampa тұрь, içinde kerasındı—ви go-
rodton. Ajak kazan? Temirden etkeni oncozь—
gorodton, агаş, emeze balkaştan etken bolzo,
drevnede etken.

Bis stolgo oturala caj icelder. Çe тұнаң
көрүп gorodton ekelgen nemeni sler воյгар
ajdyp beriger.

Kolxoztың kazagапына baraldar. Мұнда
malta, calgъ, salda, машиналар: аş sogoton,
arutajtan cacatan onon do өскөзи. Oncozь
gorodton, oncozьn gorodtyn ismekcileri et-
ken.

Çurtsovetke le izbacital'njaga kirelder. Sler-
di kөргөni le gorod bolor.

Yredyci de agronom do doktor do gorod-
ton. Olor oncozь gorodto yrengen.

Gorodto knigalar, zurnaldar, gazetter kep-
ke bazylap çat. Olordon bistin bastra oroopъ-
вьста neボль турганын la өскө talalarda ulus
kanajda çatканың кысыгър bilip alar.

Olordy кысыгър, çадып çyrymdi, xozjajst-
вонъ kanajda çarandыгър alataнып bilip alar.

*Чород ло дереңне боју бојло-
шна болузыр қат.*

*Чород ло дереңне боју бој-
лошна көчектү.*

Zurnaldь poctolo ijgeni.

Mitja derevnede çatkan. Şkoldonçaňla
çapър kelgen. Kenetijn ezik aсыldь. Poctal'on
kirdi.

— Mitja Kosatkin тьнда çадър çat-pa?
Enezi сосыj verdi.

— Bazala kajda—kajda şili ootkon?

— Kandyj şili?—dep poctal'on kajkaj ver-
di.—Bu ogo Moskvadan zurnal kelgen, alьgar.

— Mitjaga-ва? Ajsa bolzo ogo emes?

Mitja Kasatkinga komsomol'skij orom, tura
№ 7 dep bicip salgan.

— Biske turvaj baza.

— Poctal'on çyre berdi. Mitja zurnaldь
alala, çuruktarъn kөryp kъсьгър turдь.

— Olor meni Moskvada kanajъr bilerler?
Menin ucun-la bicikciler bicip, tipografija kep-
ke baskan boloton-ва?

Mitja azapър otura adazънаң suradь.

— Meni Moskvada bilip çat-pa, aça?

— Bilvej baza! çantajъn seni le sagъста-
тьнаң съгарвај çat—dep adazъ katkyrdь.

— Menin adrezimdi Moskvada канајър ви-
lip algan?

— Bilvej turum, балам, sege kem kyun-
zegenin. Senin adrezindi kem kem bergen
bolor. Onon өскө pocta tartър ekelbes edi.

— Poctanъ tartър ekelip çat-pa, аса? Po-
ctal'on mege сою ekelvej kajtъ.

— Poctanъ temir colla eklegen.

— Temir col meni kajdan biletен?

Temir col seni bilbes. Kontorada zurnalga
adrestin jarlycogып çapşyгър çat. Onon poc-
togo tabыштыгър çat. Ondo poctanъ kөryp, ыlgap
temir coldorla çer sajn tarkadър ijip çat. Kon-
vertte ajdър turgan adres аյнса cege ekelip
bergen. Çanъs adrestь сып—cike biciir kerek.

Ekinci kyninde Mitja krasnoarmeetc—taj-
nan pis'mo aldb. Оньп pis'mozыnda, Mitjaga
zurnal aldьrtkam dep bicip salgan.

Çetkej—ne?

Nikita bicik bicije poctanъп kaյтсагына
saldь, adrestь тъпайда bicidi.

„Suu ol çanъпа өзөккө, cirip kalgan tura-
ga, ви bicik Ignatka“.

Baldar.

Nenin ucun ви çыл şkolgo,
Baldar oncozь barat?

Olor çanъ çyrymdy bolorgo,
Oncolorь sananat.

Vanja traktorist bolor.
Sergej deze maşinist.
Sereza pioner—
Опъң çart bolorъ inzener.
Traktorist kolxozto bar,
Kolxoz traktorlo ištep çat.
Maşinist parovozto—
Tyrgeni syren manqadър çat.
Inzenerler çedip kelip,
Fabrika ederge çat.
Şak munun ucun baldar,
Oncolorъ şkolgo varър çat.

Balańç ockazъ.

(Кокъг).

Uulcak adazъна ajdat: Mege ocka sadър
alър ver, men sen cыlap вicik kъсъtarga tu-
rum.

— Kajып çakşъ, men çanъs baldardың os-
kazъn cadър—alър bererim—dep adazъ ajttъ,
uulcakka kniga alър berdi,

Bis—тънда, sler—ondo.

Çaan gorodtyң—çakazъnda,
Çanъ zavod bytken turat.
Ondo išti bastra birge turyр,
Udarnyj ištep çat.

I şmekciler:

Bistin Sojuztъ çaskъ işke,
Belen edip alarga,
Kөр toolu sejalka,
Kanca kөr traktor kerek.

Paravoz:

Erly paravoz mendegen,
Ezily өjine çederge sanandъ.
Къра izine tuzalanarga
Sejalka, traktorlor ekeldi.

Kolxozcъlar:

Kelgen vagondordъ kuruga
Bis kacanda ijbessibis.
Ogo toltyra kartosko, aş,
Sydybys slerge ijeribis.

Bis kolxozcъ, sler ismekci,
Sler—ondo. bis тьnda,
Bistin izibis bir çanъs,
Kusubis deze çanъs planda.

Ответственный редактор—А. Г.
Шабураков.

Технический редактор—А. В.
Малахова

Сдано в производство 8/IX—1937 г.
Подписано к печати—8/XII—1937 г.
Формат 60×92¹/₁₆. Тираж 1200. Бум.
лист. 3,375. Печ. лист. 6,75. Уч-авт.
лист. 5. Знаков в бум. листе 46624.
Индекс У-1-а (н). Изд. № 1914. За-
каз № 3353. Новосибирск. Типогра-
фия № 1 Обл. Исп. Комитета. Упол-
облита № 5711 от 8/XII—1937 г.

Цена книги 35 коп. Переплет 25 коп.